

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896.

Andra Kammaren.

N:o 24.

Fredagen den 27 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande mars.

§ 2.

Vid föredragning af herr *M. Dahns* i gårdagens sammanträde bordlagda motion, n:o 233, begärdes ordet af

Herr Dahn, som yttrade: Jag skall be att i den af mig i går väckta motionen få göra följande ändringar:

att orden: »och under förutsättning, att den kongl. propositionen möjligen ej kommer att af Riksdagen bifallas» utgår och orden: »och då denna banklag är af synnerlig vigt för riksbankens trygghet, särskildt med hänsyn till dess guld-kassa och sedelutgifning» i stället inskjutas,

att ordet »likväl», som finnes inskjutet mellan orden »ansett att» och orden »så viktiga bestämmelser» utgår,

att orden: »redan nu» inskjutes mellan ordet »utan» och orden »komma under skydd af lag», samt

att i klämman orden: »under förutsättning, att Kongl. Maj:t och Riksdagen ej enas om i ofvannämnda kongl. proposition n:o 22 ifrågasätta grundlagsändringar» helt och hållet utgå, så att klämman erhåller följande lydelse: »att Riksdagen för sin del beslutar följande tillägg till lagen om Rikets Ständers Bank af den 1 mars 1830».

Den af herr Dahn sålunda framställda anhållan bifölls af kammaren.

Härefter hänvisades den ifrågavarande motionen till bankoutskottet.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången lagutskottets utlåtanden n:is 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51 och 52.

§ 4.

Angående meddelande af föreskrifter i syfte att vid slagt af husdjur minsta möjliga lidande måtte tillfogas djuren.

Till kammarens afgörande förelåg till en början Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 10, i anledning af väckt motion angående meddelande af föreskrifter i syfte att vid slagt af husdjur minsta möjliga lidande måtte tillfogas djuren.

Uti en vid innevarande års riksdag i Första Kammaren väckt motion, n:o 30, hade herr *C. Treffenberg* hemställt, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes dels låta utröna, om och till hvilken utsträckning stadganden må kunna meddelas i syfte att vid slagt af hemdjur minsta möjliga lidande, medelst föregående bedöfning eller på annat ändamålsenligt sätt, tillfogas djuren, dels ock, derest utredningen dertill föranleder, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 hade i sitt utlåtande n:o 1 tillstyrkt bifall till motionen, hvilken ock af Första Kammaren antagits.

Sedan Andra Kammaren, hvilken genom protokollsutdrag, n:o 88, om detta beslut underrättats, remitterat ärendet till sitt tillfälliga utskott n:o 3, hemställde i nu föreliggande utlåtande sistnämnda utskott:

att Andra Kammaren måtte biträda Första Kammarens beslut i frågan och sålunda för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes dels låta utröna, om och till hvilken utsträckning stadganden må kunna meddelas i syfte att vid slagt af hemdjur minsta möjliga lidande medelst förutgående bedöfning eller på annat ändamålsenligt sätt tillfogas djuren, dels ock, derest utredningen dertill föranleder, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan anförde:

Herr Lasse Jönsson: Oaktadt utskottet varit enigt i sitt beslut, kan jag icke annat än yrka rent afslag derå.

Det är enligt min tanke ganska farligt att stifta lagar, som icke alltid kunna efterlefas. Så länge vi ha allmän hemslagt, så länge nästan i hvarje hus på landsbygden slagtas, så länge kan icke gerna ett sådant lagbud, hvarom här är fråga, efterlefas.

Här är visserligen endast fråga om en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet; men äfven med afåttandet af sådana skrivelser bör Riks-

dagen vara varsam. Hvad skall egentligen Kongl. Maj:t kunna åtgöra i denna sak? Jag kan icke finna, att Kongl. Maj:t kan i densamma hafva mera insigt än vi sjelfva. Nog ha väl vi till och med mera praktisk blick huru allmän slagt bör skötas. Skall det lagstiftas om huru det skall förfaras vid slagt, så kommer det att föranleda ett olidligt polisspioneri och ett trakassereri utan gränser.

Nu säger man, att en sådan lag, som här åsyftas, praktiskt tillämpas i andra länder och der visat sig vara ändamålsenlig. Ja, det kan så vara, men det är i länder, der slagthus finnas. Der är slagten ordnad på ett annat sätt och hemslagten ej så utvecklad och begagnad som hos oss. När slagthusfrågan en gång i vårt land blifver ordnad, då skall jag icke hafva något mot en lagstiftning i detta ämne, men icke nu, enär, såsom jag nämnt, hvarje hus komme att utsättas för polisspioneri, och sådant kan få svåra följder.

Herr talman, jag yrkar rent afslag å utskottets hemställan.

Herr Petersson i Brystorp: Den nu föreliggande frågan blef, såsom herrarne veta, vid 1894 års riksdag afslagen på skäl, som af lagutskottet då anfördes, och hvilka synas mig vara så goda, att jag skall taga mig friheten att här uppläsa dem, såsom de refererats af innevarande års tillfälliga utskott. Det heter nemligen: »Såsom skäl för sitt afstyrkande återopade lagutskottet, att det syntes utskottet hvarken behöfligt eller öfverensstämmande med strafflagens affattning i öfrigt att i nämnda lag införa stadganden om hvad som under särskilda förhållanden finge anses såsom grymhet, samt att motionens syfte, säkrare än genom nya lagbestämmelser, vunnes på öfvertygelsens och upplysningens väg». Ja, den vägen tror jag vara den rätta, och jag fruktar, att, om ett lagstadgande i motionens syfte komme till stånd, det skulle blifva svårigheter för allmänheten, som skulle åläggas plikt, ehuru den kanske vore okunnig om, hvad stadgandena rörande slagt föreskrefve.

Här har nu utskottet på sid. 3 i betänkandet sagt, att slagtingen i många trakter af vårt land går till på det sätt, att djuret kullkastas på rygg med fötterna bundna uppåt, hvarefter halsen uppskäres o. s. v. Men en sådan slagt har jag för min del aldrig sett. Jag vet icke, huru det skulle kunna tillgå på annat sätt, än som det sker, nemligen att djuret får ligga på sida, för att blodet skall afrinna.

På sid. 4 i betänkandet står det vidare: »Naturligtvis beror nu tillämpningen af detta lagrum af domarens uppfattning hvad med »*misshandling*» vid slagt förstås; och så länge särskilda stadganden härom saknas, skall en öfver hela vårt land gängse grym sedvana i detta fall förhindra tillämpning af det nuvarande allmänna lagbudet». Att en sådan *gängse grym sedvana* förekommer öfver hela vårt land, det vågar jag på det högsta bestrida. Jag tror verkligen, att djurskyddsvännerna gjorde bättre uti att söka åstadkomma en anstalt, der allmogon kunde få lära sig slagta och huru slagtmask skall

Angående
meddelande af
föreskrifter i
syfte att vid
slagt af hus-
djur minsta
möjliga lidan-
de måtte till-
fogas djuren.

(Forts.)

Angående meddelande af föreskrifter i syfte att vid slag af husdjur minsta möjliga lidande måtte tillfogas djuren.
(Forts.)

begagnas. Ty jag föreställer mig, att, om det skulle blifva föreskrifvet att slagmask måtte användas vid slag, men allmogen icke hade någon insigt om, huru den skulle skötas, djuren skulle få lida mer, än om allmogen får använda den vanliga slagmetoden. För öfrigt förekommer det ju också fall, då en nedslagtning måste ske genast utan några förberedelser, såsom t. ex. om jag är ute och reser och hästen bryter benet af sig. Skulle jag då icke hafva rätt att sticka honom utan att först skaffa en slagmask? När kreaturen släppas ut på bete, veta vi, huru ofta det händer, att de mången gång skada sig så, att de genast måste nedslagtas. Skulle man då vara tvungen att gå hem och leta efter en slagmask, kan det hända, att djuret redan vore dödt, innan man kom tillbaka. Jag tror icke, att en sådan föreskrift skulle vara nyttig, och då jag icke har vetskap om, att i min hemtrakt djuren vid slagning lida någon grym behandling, kan jag icke vara med om detta. För öfrigt finnes det ju redan i lagen bestämmelser om böter för grym behandling af kreatur; och då dessa böter numera kunna utsträckas till högre belopp än förut, så att en plikt af ända till 500 kronor kan åläggas, så anser jag, att inga andra straffbestämmelser äro behöfliga. Jag yrkar därför afslag å utskottets förevarande hemställan.

Herrar *Jönsson* i Gammalstorp och *Larsson* i Berga instämde häruti.

Herr Peterson i Hasselstad yttrade: Herr grefve och talman, mina herrar! Så vidt jag känner till förhållandet inom den trakt, der jag är boende, förrättas alltid slag af slagtkunniga personer, som äro mycket skickliga uti att handhafva sådana göromål, och något djurplågeri existerar, så vidt jag vet, icke der. Men det har inom utskottet upplysts af en ledamot, att han sett, att man vid slag af får gått så till väga, som i motionen beskrifves, att, medan djuren ännu lefde, halsen utan vidare uppskurits och matstrupen utdragits och ombundits, samt först derefter knifven instuckits. Det är otäckt, om sådant sker, hvilket jag dock icke känner till. Men om så är, att, vid slag af större djur, djuren utan föregående bedöfning snärjas om kull och läggas på rygg samt underkastas ofvan nämnda operation, innan knifven stickes in för att döda dem, då är det ett djurplågeri, som är både onödigt och gräsligt, likasom då — hvilket motionären äfven omtalar — vid svinslagt man går så till väga, att en krok hakas i ena bakbenet på djuret, hvarefter det hissas upp med hufvudet nedåt, innan det stickes med knifven i bringan. Sådana grymheter känner jag, som sagdt, icke till i min hemort, men då det är konstateradt, att sådana ega rum på vissa ställen, har jag som djurvän icke kunnat vara liknöjd för, att något göres, som kan förhindra desamma, och det är därför som jag icke haft något att invända mot, hvad utskottet hemställt. Jag tycker den hemställan är temligen oskyldig. Det är ju blott fråga om en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan »att Kongl. Maj:t täcktes dels låta utröna, om och till hvilken utsträckning stad-

ganden må kunna meddelas i syfte att vid slagt af hemdjur minsta möjliga lidande medelst förutgående bedöfning eller på annat ändamålsenligt sätt tillfogas djuren, dels ock, derest utredningen dertill föranleder, låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.»

Detta tycker jag är en ganska oskyldig hemställan; och när det är konstateradt, att sådana grymheter mot djuren vid slagt föröfvas, tror jag det kanske är behöfligt att fästa regeringens uppmärksamhet derpå. Vill kammaren afslå motionen, skall jag icke sörja deröfver, hvilket herrarne kunna förstå, då jag icke känner till några fall af sådant djurplågeri, som i motionen påpekats; men jag har velat säga detta för att angifva orsaken till, att jag kunnat vara med om utskottets hemställan.

Herr Zotterman: Då jag varit föredragande inom utskottet i denna fråga, torde kammaren ursäktas, om jag anhåller, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag. Jag gör detta på de skäl, som i utskottets betänkande finnas anförda.

Hvad herr Lasse Jönssons anförande vidkommer, så har han i dag upprepat precis samma skäl mot förevarande motions framgång, som han framdrog, då frågan förevar vid 1894 års riksdag. Han hänvisade då som nu till att hemslagten förrättades i hemmen af hushufvuderna och trodde, att, om denna motion antoges och en slaglag utfärdades, derigenom med nödvändighet skulle framkallas inrättandet af allmänna slagthus. Det synes mig, som om han i det fallet alldeles missförstått frågan. Icke är det väl nödvändigt att hafva allmänna slagthus, därför att en lag föreskrifver, att djur skola, innan de slagtas, *bedöfvas*. Det är väl ingen fara att vidtaga en så enkel föreskrift, som att djuren skola genom en slagmask bedöfvas. Jag kan åtminstone icke inse det. För öfrigt anser jag, att talarens skäl för afslag å motionen så tillräckligt bemöttes 1894, att jag ej vidare behöfver orda derom.

Hvad herr Peterssons i Brystorp betänkligheter vidkommer, så ber jag, då han hänvisade till lagutskottets uttalande 1894, såsom svar derpå få fortsätta, der han slutade, och anför något af hvad 1895 års utskott i frågan anför och kammaren då godkände. Utskottet yttrade: »Det lär icke af någon förnekas, att i denna fråga, likasom i hvarje annan af humanitär beskaffenhet, 'öfvertygelsens och upplysningens väg' är den 'säkraste', men den är ty värr äfven den *långsammaste*; och när fråga är om osägliga lidanden för lefvande varelser, skulle det vara en oförsvarlig grymhet att åt tiden och en sent växande upplysning öfverlemna hvarje åtgärd till afböjande af sådana lidanden.»

Vidare påstod herr Petersson, att han ej någonsin varit vittne till slagt under så grymma omständigheter, som utskottet anför. Då får jag nämna, att jag sett sådan, och att den bild, jag såg deraf i barnåren, var gräslig samt står outplånligt inristad i mitt minne. Och sådana grymheter, säger utskottet, förekomma på flera ställen i vårt

Angående meddelande af föreskrifter i syfte att vid slagt af husdjur minsta möjliga lidande måtte tillfogas djuren.
(Forts.)

Angående land. Vidare yttrade utskottet 1895: »När man nu betänker, att i meddelande af Sverige omkring 760,000 större djur och i allt minst 4 millioner husdjur årligen slagtas, inses lätt den stora betydelsen å ena sidan af syfte att vid slagte af husdjur minsta möjligalidande måtte tillfogas djuren.»

Herr talman, jag vill icke taga kammarens tid längre i anspråk, utan anhåller, att kammaren måtte behjerta denna fråga och bifalla utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Vahlin: En talare på östgötabänken har motsatt sig en skrifvelse till Kongl. Maj:t i föreliggande fråga hufvudsakligen af det skäl, att slagtmeterorna i hans hembygd icke skulle vara grymma. Det kan ju vara en sanning, men det är icke hela sanningen. Ty om än flertalet personer i hans hembygd använda humana slagtmeter, så lär det väl der som öfver allt i vårt land finnas och alltid komma att finnas personer, som, om de icke befarade att drabbas af laglig påföljd, skulle vara fullkomligt likgiltiga med hänsyn till kreaturens lidanden. Det är just mot dessa *undantag*, som man icke kan nå på upplysningens och öfvertygelsens väg, åtminstone såvida man icke kommer med lagboken i hand, det är mot *dessa* undantag, som lagen är afsedd att verka. Derför att ett flertal personer använder humana slagtmeter, kan det ju ej vara skäl att fortfarande tillåta ett mindretal att använda grymma sådana. Det är tvärt om; just när flertalet vunnits på upplysningens och öfvertygelsens väg, kan och bör lagen användas såsom korrektiv mot det mindretal, som är okänsligt för andra skäl.

Det förefaller icke så litet besynnerligt, att personer, som icke borde komma att drabbas af lagen, då de efter sitt eget påstående frivilligt uppfylla de bestämmelser, som man kan förvänta, att en slagtlag skulle komma att innehålla, likväl skulle vara så rädda för antagande af en dylik slagtlag. Skälet dertill torde vara angifvet af en talare på skånebänken, som syntes befara, att en dylik lag skulle komma att innehålla besvärliga bestämmelser. Men jag behöfver deremot blott erinra, att detta lagförslag skall föreläggas Riksdagen, och att denna kammare således skall få tillfälle att granska detsamma samt deri göra ändringar och utslutningar, ja, till och med helt och hållet afslå detsamma. Ett dylikt förslag skulle äfven undergå granskning af andra myndigheter utom Riksdagen. Att med så starka garantier för, att ett dylikt lagförslag icke komme att innehålla oskäligt besvärande bestämmelser, och med så obestridliga skäl för dess nödvändighet, som att det alltid funnits och kommer att finnas grymma människor, att med *dessa* skäl ändock ej ens våga skriva till Kongl. Maj:t, förefaller mig icke vittna om riktigt godt samvete.

Emellertid synes det mig, som man, äfven om man hade den åsigten som talaren på skånebänken, dock borde önska att få en dylik slagtlag till stånd. Denne talare utgick från det antagandet, att fullkomligt godtyckliga slagtmeter fortfarande skulle kunna få

användas. Detta lär dock icke vara möjligt. Och om vi då icke ega en slagtlag, hvad är det som då träder i stället? Jo, som talaren på östgötabänken redan antydt, allmänna åklagaren kan med stöd af 18: 16 strafflagen ingripa; Kongl. Maj:ts befallningshafvande kan finna sig föranlåten att utfärda föreskrifter — och jag tror, att så äfven har skett i åtskilliga län —; Kongl. Maj:t kan finna sig föranlåten att, utan Riksdagens vidare hörande, på administrativ väg utfärda en stadga i ämnet. Kongl. Maj:t har härför stöd af Första Kammarens, så vidt jag vet, enhälliga beslut, som två gånger upprepats, samthar vidare för sig en stor minoritet — derom är jag fulltsäker — i denna kammare samt helt visst flertalet af hela den bildade allmänheten. Vill man således ej ha en slagtlag, får man komma i håg, att man kan råka ut för mycket strängare bestämmelser, utfärdade på administrativ väg, eller åklagares och domares olika och skiftande uppfattningar af bestämmelserna i 18: 16 strafflagen.

Angående meddelande af föreskrifter i syfte att vid slag af husdjur minsta möjliga lidande måtte tillfogas djuren.

(Forts.)

Att så grymma slagmetoder, som herr Treffenberg i sin motion ontalar, och som äfven jag många gånger varit i tillfälle att se tillämpade i det landskap, jag tillhör, att sådana slagmetoder fortfarande kunna få ostraffadt användas i vårt land, anser jag vara en vanära för vårt folk, och det bidrager helt säkert mer än mången här föreställer sig till utveckling af råhet och grymhet hos detta folk samt i synnerhet hos dess ungdom. Den smitta, som alstras vid slagtbänken, sprider sig nog ut i lifvet och bär frukt i grymhet och våldsdåd mot människor samt nidingsdåd af alla slag. Detta är straffet, och detta drabbar här, som så ofta, både skyldiga och oskyldiga.

Det är icke tacksamt att i denna kammare tala i en fråga sådan som denna, och jag vet, att många af kammarens ledamöter anse, att vi ej ha synnerligen goda skäl; — och kanske är det så. Vi kunna i denna fråga icke vädja till någon klass eller något stånds fördelar, icke till några ekonomiska eller politiska intressen. Det är en *orättvisa*, som det här är fråga om att rätta, icke någon sekelgammal orättvisa, utan en orättvisa, som är lika gammal som menskligheten sjelf — men vi ha intet *vederlag* att erbjuda. Det finnes dock ett skäl, som är fullt tillräckligt, och det är pligten att göra godt, då man kan det, att förminska lidande, då man kan det, pligten att i första rummet värna dem, som lifvets lag icke tillmätt bättre rätt än vårt godtycke. Och jag är säker, att det gifves äfven ett vederlag. Ty det folk, som väl fyllt denna pligt, skall derigenom ha höjt och förädlat sig sjelft, och detta i icke ringa grad.

Herr grefve och talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Rydberg, Gustaf Ericsson* från Stockholm, *Höjer, Wavrinsky, Hammarlund, Berg, Aulin, Wellander, Nyström, Waldenström, Wallmark, Mustaparta, Nordin* i Sättna, *Falk, Jansson* i Taberg, *Lindh, Andersson* i Sjövik, *Natt och Dag, Liljeholm, Hahn* och *Persson* från Arboga.

Angående
meddelande af
föreskrifter i
syfte att vid
slagt af hus-
djur minsta
möjliga lidan-
den måtte till-
fogas djuren.

(Forts.)

Herr Persson i Rinkaby: Herr grefve och talman! Mine herrar! Efter de många instämmanden, som följde på den sista talarens anförande, lär det väl tjena föga till att nu uppträda och yrka afslag på utskottets hemställan.

Det humanitära syfte, som de på senare åren framträdande djurskyddsföreningarna främjat i vårt land, är mycket vackert, och hela denna rörelse är en bland de bästa, som någonsin utgått från städerna, men jag kan dock icke till fullo gilla den åsigt der vid lag, som just från sådant håll i dag uttalats. Man har ju ofta upprepat i denna kammare, att man icke bör företaga några ändringar i bestående förhållanden, utan att de äro högst nödiga och högst nyttiga. Men jag kan försäkra herrarne, att detta reglementerande är både onödigt och onyttigt. Och jag går så långt, att jag tror, att man på detta sätt kommer att dränka hela landsbygden med reglementen rörande hvarje sak, som man der befattar sig med.

Den sista talarens anförande gick ut på att visa, att det var just de bildade klasserna, som hade tagit hand om djurskyddssaken. Det kan ju hända, att landsbygdens invånare, som ha den närmaste beröringen med husdjuren, icke räknas till den bildade klassen, men erfarenheten hos dessa landsbygdens invånare har dock visat, att husdjurens egare egna dessa en den omsorgsfullaste och ömmaste vård, hvarom stadsborna icke ha någon aning. Ty vi landtmän hysa lika stor ömhet om våra djur som någonsin stadsborna om sina.

Men då nu djuren äro gifna till människornas nytta, och det är världens gång, att den ena varelsen skall äta upp den andra, så kunna vi naturligtvis icke undvara djuren, utan måste använda dem till vår föda. Vi måste följaktligen döda dem dessförinnan, och att djuren då äro underkastade stora lidanden, är nog sant, men detta är ju en nödvändig sak. För öfrigt får man ofta nog på städernas gator se, huru stadsborna obarmhertigt piska sina häatar, och oss landtbor förefaller detta som en mycket rå behandling, som vi ej kunna gilla.

Men att på detta sätt bestämma, att vi, då vi slagta, skola vara ställda under polisuppsigt och underkastade böter, därför att vi icke slagta på det sätt, som öfverensstämmer med djurskyddsherrarnes åsikter, tror jag vara helt och hållet olämpligt. Allmänna lagen stadgar ju redan, såsom utskottet också mycket tydligt påpekat, att »visar någon i behandling af egna eller andras kreatur uppenbar grymhet, straffes med böter, högst etthundra riksdaler.» Det är ju lika mycket, som ett djur, som slagtas på landet, i de flesta fall är värdt, och näppeligen lär väl någon utsätta sig för så dryga böter blott för att få behandla djuren med grymhet.

Då jag således ej kan inse, att det här framställda förslaget skulle i något hänseende verka till djurs eller människors nytta, ber jag att få förena mig med dem, som yrkat afslag å utskottets hemställan.

Herr Amnóus: Man kan ju hafva olika åsikter i afseende å nödvändigheten och lämpligheten af dessa små separatlagar i humanitärt

syfte, som sökt tränga sig fram på sista tiden. Utskottet har dock i denna fråga varit enhälligt, och för min ringa del tror jag fortfarande, trots hvad som anförts å motsidan, att här är en fråga att taga vara på. Ty det är dock af vigt, att något uträttas, när det är fråga om lindring i dödsqvalen för bortåt 4,000,000 husdjur årligen. Och jag tror det vara bättre att få en särskild lagstiftning derom med måttliga straffbestämmelser än att fortfarande tillämpa strafflagen, som ju innehåller mycket strängare stadganden än dem, som kunna komma i fråga i den lag, som här är föreslagen.

Angående meddelande af föreskrifter i syfte att vid slag af husdjur minsta möjliga lidanden måtte tillfogas djuren.
(Forts.)

Detta förslag har icke framkallats af någon som helst misstro till landtmännens ömhet om sina husdjur, såsom den siste talaren lät påskina; tvärt om! Men bland dem likasom alla andra klasser finnas mer eller mindre råa och grymma naturer, om de ock höra till undantagen; och för dem får man väl i alla fall lof att lagstifta.

För öfrigt är, som herr Vahlin påpekat, här blott fråga om en utredning, huruvida och i hvilken mån en dylik lagstiftning verkligen kan vara af behovet påkallad. Riksdagen får ju sedan tillfälle att granska det lagförslag, som möjligen kan komma att framställas, och då kan jag ej inse, att man behöfver vara så rädd för en sådan här förberedande undersökning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott hemställt i förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 110 ja mot 78 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 5.

Föredrogs vidare och bifölls statsutskottets utlåtande n:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af viss del af kronans rätt till danaarf efter snickaren Per Gustaf Rilén.

§ 6.

I ordningen förekom dernäst statsutskottets utlåtande n:o 36, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående fördelning af lindring i roteringsbesväret.

I en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling remitterad motion (n:o 110) hade herr friherre *I. A. von Knorring* hemställt,

att Riksdagen måtte aflåta skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t, då fördelning af de genom lagen den 2 december 1892 medgifna lindringsbeloppen inom soldat- och båtmansrotar efter roteintressenternas nominella andelar i roten icke alltid motsvarade deras verkliga andelar i besväret, måtte utfärda nödiga bestämmelser om att, der tvist uppstode inom en rote i nämnda hänseende, den med hittills varande fördelningssätt missnöjde måtte kunna på framställd begäran erhålla värdering på lämpligt och för roten billigt sätt af det hvarje roteintressent åliggande besvär, samt att denna värdering måtte, till dess möjlig förändring i roteintressenternas andelar i besväret blifvit gjord, utgöra grunden för den proportionella fördelningen mellan dem af det af staten beviljade lindringsbeloppet.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr friherre von Knorring: Då utskottets förslag icke är åtföljdt af någon enda reservation, torde det ej vara värdt att använda många ord på frågan. Men då densamma utan tvifvel är förenad med mycket intresse för många utom denna kammare och kanske äfven för åtskilliga inom densamma, och då jag möjligen missuppfattat utskottets mening om huru tvister af ifrågavarande slag skola afgöras, ty jag finner utskottets uttalande ej vara fullt klart, skall jag taga mig friheten göra en kortare framställning af detta uttalande, såsom jag uppfattat detsamma, och dermed jemföra yrkandet i min motion.

Utskottet synes mena, att, om någon orättvisa föreligger vid fördelningen af lindringsbeloppet inom en soldatrote mellan intressenterna efter de nominella andelarne i roten, därför att dessa nominella andelar icke svara emot de verkliga andelarne i besväret, rättelse bör ske på det sätt, att man söker få till stånd en ändring af andelarne i besväret. För uppnående häraf skall man begagna först en värdering af tre gode män å sjelfva torpet och sedan anlita domstol. Åtminstone vill det af motiveringen synas, som om utskottet varit af den mening, att ett sådant tillvägagångssätt vore det rätta.

Jag föreslog deremot i min motion, att man icke skulle söka åstadkomma någon ändring af de nuvarande andelarne i besväret, utan blott begära en värdering af dessa, sådana de för närvarande verkligen äro, samt att fördelning af lindringsbeloppet skulle ske i förhållande

till dem. Den kongl. förordning, som i anledning deraf skulle utfärdas, borde innehålla den bestämmelsen, att en sådan värdering skulle ega bestånd och ej kunna ändras. Det motiv, som dervid ledt mig, var, att det skulle vara lämpligare att få frågan afgjord genom kompromiss än genom anlåtande af domstol. Att anlita domstolar brukar ju ofta vara förenadt med ganska stora kostnader, i synnerhet i mål, som gå igenom alla instanser. Dessutom torde man aldrig i frågor, hvilka angå indelningsverket, kunna med någon tillförsigt beräkna utsigterna att vinna eller icke. Emellertid har utskottet en annan mening, och då måste jag såsom den svagare böja mig.

Det synes mig dock, att, om ej annat vunnits med att frågan nu blifvit framdragen, man dock dermed uppnått, att det nu bör vara klart, att det ej tjänar till något att gå till domstol och söka få en annan fördelning af lindringsbeloppet till stånd än efter de nominella andelarne i roten. Utan vill man skaffa rättelse af en orättvisa i detta hänseende, är det nödvändigt att begära en förändring af sjelfva andelarne i besväret.

Då det troligen ej tjänar till något att göra ett yrkande, som afviker från utskottets hemställan, skall jag afstå derifrån.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 37, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statens öfvertagande af rustnings- och roteringsbesvären.

I en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion (n:o 202) hade herr *Folke Andersson*, med hvilken herrar A. P. Gustafsson och Gustaf Bäckgren instämt, föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag derom, att rust- och rotehålllet måtte i mån af nuvarande manskapets afgang sättas på vakans och staten öfvertaga rustning och rotering.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde:

Herr *Folke Andersson*: Herr grefve och talman! Mine herrar! Det är icke alltid, man finner statsutskottet vara så enhälligt, då det afslår en motion, som här, ty det finnes ej en enda reservation, och det kan då vara ganska djerft af mig att yttra mig till förmån för motionen.

Länge hade svenska folket hyst den önskan att få en rättvis skattereform genomförd, och denna önskan framställdes gång efter annan, till dess år 1892 urtima Riksdagen beslöt att successivt afskrifva grundskatterna och motsvarande lindring i rustnings- och roterings-

*Angående
statens öfver-
tagande af
rustnings-
och roterings-
besvären.*

Angående
statens öfver-
tagande af
rustnings-
och roterings-
besvärén.

(Forts.)

besvärén. Dermed trodde man, att rättvisa var vunnen, men det var, såsom jag skall söka att visa, långt ifrån fallet.

Vi veta ju, att båtsmanshället redan förut blifvit satt på vakans, jag tror, att det var 1887 eller 1888. För att sedan få igenom urtima Riksdagens beslut sattes äfven de två skånska kavalleriregementena och Jemtlands hästjägarcorps på vakans. Det fans dock mången inom denna kammare som redan då insåg, att de, som fortfarande måste hafva effektiv rustning eller rotering, skulle derigenom drabbas af en orättvis skattebörd, och det har visat sig, att dessa hade rätt i sin åsigt. Jag vill nu upplysa herrarne om huru det i detta afseende förhåller sig i den trakt, som jag tillhör. Jag har andel i 3 soldatrotar. År 1894, då jag legde soldat för en af dessa, fick jag betala 220 kronor kontant för en soldat jemte lega och städja samt bostad m. m. Uppskattar man dessa onera, torde kostnaden för soldaten uppgå till omkring 300 kronor pr år. Inom Örebro län är emellertid soldatroten enligt 1882 års skattekomité's förslag uppskattad till endast 160 kronor. Sålunda blir det för oss en differens af omkring 140 kronor om året, hvilket väl icke kan vara rättvist. Nu vet jag mycket väl, att jag här mötes med den invändning, att efter tio års förlopp blir ny uppskattning, och då får ni full ersättning, ja, det är visst sant — men under de 8, som gått dessförinnan, innan ny uppskattning eger rum, har man fått betala omkring 1,100 kronor mer, än om soldatroten varit vakant. Nu står det visserligen i lagen om lindring i rustnings- och roteringsbesvärén, att man skall hafva *full* ersättning för sina soldatnummer. Men jag undrar, huru detta kommer att taga sig ut i verkligheten, när den nya uppskattningen skall ega rum. Vi veta, att förhållandena kunna vara mycket olika inom olika delar af ett län, och om man åter bestämmer ett visst medelpris för hela länet, kommer den orättvisan ändå att kvarstå, att somliga komma att få mer än andra. Derigenom skola rättgångar uppstå mellan rust- och rotehållare å ena sidan samt Kongl. Maj:t och kronan å den andra, enär de förre ju enligt lag hafva rätt till *full* ersättning för uppsatt soldat.

Jag vill äfven meddela en annan sak. Ett soldatnummer, som jag har del i, blef ledigt i höstas, och just under denna riksdag begärde en arrendator, som äfven har del i samma soldatnummer, af mig fullmagt för att göra hemställen till Kongl. Maj:t om att få detta nummer satt på vakans. Vi trodde då, att vi skulle därför få betala det belopp, som soldatnumret uppskattats till af komiterade, eller 160 kronor, men enligt det kontrakt, som jag har här i min hand, hafva vi förpligtats att betala 200 kronor om året för att få detta soldatnummer satt på vakans. Kan någon förklara detta? Jag förstår det icke. Detta visar emellertid, att mycken orättvisa kan ske i detta afseende. Jag tror nog, att man kanske i andra delar af landet är mera belåten med nuvarande förhållandet, men så är man verkligen icke hos oss. Om vi sätta upp soldat, så kostar det oss omkring 300 kronor, och för ett vakant nummer får jag betala 200 kronor, ehuru det i beggedera fallen borde vara endast 160 kronor. Jag beklagar verk-

ligen, att 1883 års härordningsförslag föll, ty om det hade antagits af Riksdagen, hade vi nu varit ifrån dessa olägenheter. Båtsmanshället är satt på vakans och rust- och rotehället äfvenså till en del. Men den ort, som jag tillhör, känner besväret af rust- och rotehället ännu nästan lika tungt som förut. Om herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet nu vore här, skulle jag därför vilja hemställa till honom, huruvida han icke skulle vara benägen att till nästa riksdag framkomma med ett förslag, att åtminstone rust- och rotehället inom Örebro län måtte sättas på vakans.

Angående statens öfvertagande af rustnings- och roteringsbesvären.

(Forts.)

Man har sagt, att det skulle blifva en våldsam åtgärd att sätta flera regementen på vakans, än som förut beslutats. Jag har visst icke velat vidtaga någon våldsam åtgärd, men då soldater nu tjena 25 à 30 år, dröjer det lika lång tid, innan staten måste öfvertaga all rekrytering, och detta kan väl icke anses såsom något brådstörtadt. Jag är också öfvertygad, att om staten öfvertog all rekrytering, skulle detta icke blifva dyrbarare för staten, än det nu är. Nu måste jag skaffa staten soldat för hvilket pris som helst; men är det rätt af staten att på detta sätt begagna sig af mellanhänder? Jag anser det icke vara så.

Jag tror mig hafva genom hvad jag nu anfört visat, att jag haft goda skäl för att framkomma med min motion, ehuru utskottet nu icke velat egna densamma någon uppmärksamhet. Motionen måste i alla fall komma fram igen, och den skall förr eller senare gå igenom, det är min öfvertygelse.

Ehuru jag nog inser, att det icke tjänar mycket till, kan jag icke annat än yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Göransson: Motionären har önskat upplysning, huruvida Örebro län vore det enda, der sådana missförhållanden, som han i motionen framhållit, skulle förekomma. Jag vill då upplysa honom, att inom den ort, som jag tillhör, äro förhållandena ungefär liknande dem inom Örebro län. Hos oss är vakansersättningen bestämd till 150 kronor per soldatrote, men vi få betala våra soldater med 250 à 275 kronor. Det blir sålunda en förlust af 100 à 125 kronor om året, som rotehållaren får släppa till. Detta vore ju ingenting att beklaga sig öfver, om förhållandet vore lika för alla. Men närmaste valkrets till min är en kustsocken, som skall hålla båtsman. Båtsmanshället är satt på vakans, enligt Riksdagens beslut af år 1887, och inom denna kustsocken får man icke betala vakansersättning med högre belopp, än staten betalar i följd af afskrifningen, eller 120 kronor, såsom jag vill minnas. Är det icke då orättvist, att vi inom valkretsen der bredvid skola nödgas sätta till 100 à 125 kronor för soldatroten? Samma är förhållandet med de regementen och corpser, som motionären uppgifvit hafva blifvit satta på vakans, i jemförelse med dem, som ännu hafva rust- och rotehället effektivt. Jag anser därför, att det är Riksdagens pligt att ju förr desto hellre rätta denna oegentlighet. Då jag emellertid hoppas, att man vid den nya värderingen af rust-

Angående statens öfvertagande af rustnings- och roterings-besvärén. (Forts.) och rotehället skall taga hänsyn till dessa missförhållanden, vill jag icke nu yrka bifall till motionen, hvilket i alla fall nog icke skulle leda till åsyftadt resultat. Jag vill i alla fall uttala den önskan och förhoppning, att vederbörande skola taga saken om hand samt föranstalta, att de, som ännu utgöra roteringen effektivt, och de, som fått sina rotar satta på vakans, snarast möjligt blifva något så när likställda.

Herr Persson i Stallerhult: Den afdelning af statsutskottet, som hade att i första hand behandla denna motion, var, likasom sedan statsutskottet in pleno, alldeles enig derom, att motionen borde afslås. Jag tror dock icke, att orsaken till denna enighet låg deruti, att man ansåg, att beträffande denna sak allting var så väl bestämdt, som motionären trodde det vara inom vissa orter, utan orsaken var nog den, att man först ville se urtima Riksdagens beslut i denna del träda i full verkställighet, innan man vidtager någon ytterligare åtgärd i förevarande hänseende. Detta inträffar icke förr än år 1904. Då man derjemte inom en icke långt aflägsen framtid har att emotse en ny uppskattning af värdet af det effektiva rust- och rotehället, torde man kunna afvakta denna tid och tillse, huruvida icke de ojemnheter, som här framhållits, då komma att utjemas. Kommer då icke till stånd en värdering, som tillfredsställer rust- och rotehällarne, kommer denna sak antagligen att å nyo upptagas hos Riksdagen, och den kan då med större kraft än nu drivas framåt.

Jag vill äfven erinra om, att båtsmanshället visserligen sattes på vakans år 1887, och den tid, inom hvilken denna vakanssättning skulle genomföras, är ju redan förlupen. Icke desto mindre beslöt denna kammare vid gårdagens sammanträde att hos Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af åtgärder för påskyndande af båtsmanshållets vakanssättning. Häraf finna vi, att svårigheter hafva uppstått mot genomförande af den redan beslutade vakanssättningen, och innan denna är fullt genomförd, är det väl icke lämpligt att skriva till Kongl. Maj:t om nu föreliggande sak. För min enskilda del skulle jag icke hafva synnerligen mycket emot en ytterligare vakanssättning, men under nuvaranden förhållanden tror jag icke det är lämpligt att biträda motionärens förslag, och därför yrkar jag också bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Bäck: På de senare åren har det vid Lifrogementets husarer visat sig blifva allt svårare och svårare för rusthällarne att tillsätta antaglig häst för sitt rusthållsnummer. Det finnes nog en utväg för dem att genast få uppvisad häst godkänd, men därför få de dock betala en ganska dryg summa. För att de skola få den häst gillad, som de uppvisa, är det nemligen i de allra flesta fall nödvändigt, att de hafva köpt den af en viss hästhandlare. Om rusthållare visar en häst, som han icke tillhandlat sig af denne åsyftade hästhandlare, kasseras hästen i regel, han må vara aldrig så bra.

Jag har här i min hand bevis på, att någonting dylikt nyligen passerat. En rusthållare, som i sistlidne december månad skulle sätta till häst för sitt nummer, köpte en häst dertill, men icke af den åsyftade hästhandlaren. Rusthållaren visade denna häst för två legitimerade veterinärer, hvilka lemnade det vitsord, att hästen var fullt duglig till krigsbruk. Men hvad hände? Hästen kasserades likväl. Rusthållaren frågade vederbörande, hvilket fel det var på hästen. Han fick icke svar, hvilket fel det var, utan blott besked, att han var olämplig.

Vid en annan remontering hände, att en rusthållare visade upp en häst, som han icke heller hade köpt af den åsyftade hästhandlaren. Hästen kasserades, men så visades samma häst upp för ett annat nummer af en annan person under uppgift, att hästen var köpt från Sköfde-trakten och fallen efter en välberyktad hingst. Då skrefs hästen för det numret.

En annan rusthållare visade en häst, som han sjelf födt upp, för tillsättande af eget nummer. Hästen kasserades vid uppvisningen. Så vidtalade rusthållaren en bekant, till och med en släkting, som bodde några mil från honom, att han skulle visa upp hästen för samma nummer. Öfversten tyckte sig känna igen hästen och frågade, om han icke nyligen varit uppvisad. »Nej, han har icke varit uppvisad förut», säger rusthållaren, »jag har köpt den af en person från Köpings-trakten, och han har icke varit visad förut». Då godkändes hästen med beröm, fastän han nyss förut blifvit kasserad.

Sådana förhållanden kunna visst icke vara egnade att befrämja god vilja att anslå stora summor årligen för militära ändamål. Det resultatet kan icke följa af att de försvarsskyldige behandlas på dylikt sätt af vederbörande.

I likhet med motionären är jag öfvertygad, att motionen icke för närvarande kan få någon framgång. Jag gör därför intet yrkande.

Herr Gustafsson i Sjögestad: Då jag har biträdt motionen eller instämt i motionärens yrkande, skulle jag kunna här instämma i hvad dels motionären yttrat och dels den senaste talaren anförde. Det kunde ju vara nog med remonteringshistorier. Det har åtskilliga gånger berättats sådana här i kammaren. Men då de återigen kommit på tal, kan jag icke underlåta att meddela något från den trakt, hvarifrån jag är. Der har inträffat något snarlikt hvad den senaste talaren anförde.

Som allt emellanåt skulle der remontering hållas. Der fans en rusthållare, som trodde sig nog förståndig att kunna köpa en häst utan att anlita någon af befälet. Han köpte en häst, som han ansåg vara passande till remont. Remonteringen kom. Rusthållaren fick naturligtvis sin häst kasserad, och han måste vid samma remontering köpa en annan mycket dyrare häst af en vid remonteringen närvarande hästhandlare. Några dagar derefter infann sig samma hästhandlare hos rusthållaren för att få köpa den ifrågavarande hästen. Naturligtvis

*Angående
statens öfver-
tagande af
rustnings-
och roterings-
besvären.*
(Forts.)

Angående statens öfvertagande af rustnings- och roteringsbesvär.

(Forts.)

kunde det icke komma i fråga, att han uppgaf, att han ville köpa den för att insätta den som remont. Den skulle naturligtvis användas för annat ändamål. Någon handel blef ej af; men hvad hände? Vid nästa remontering uppvisades samma häst af en annan rusthållare från samma socken. Då var hästen antaglig. Då var han duglig. — Det har också för mig berättats och med full tillförlitlighet, att rusthållare nekats uppvisa hästar, därför att dessa vid tillfället icke varit nog väl ryktade.

Att sådant, tillsammantaget med de olika kostnader, som rusthållarne få vidkännas för rustningen, skall väcka berättigadt missnöje, är ju helt naturligt. De olikheter, som förefinnas i soldatroteringen, hafva här af min granne Folke Andersson påvisats. Detsamma, han sagt derom, gäller ock om rusthållet. Vid kariltillsättning der blir det ju alldeles samma förhållande som vid soldats anskaffande. Att remonteringen ställer sig ändå mera ojemn, är ju otvifvelaktigt. Man må blott betänka, att för en rusthållare en häst kan tjena ett, högst två år och måste ersättas med en annan redan efter denna korta tids förlopp, då kanske för ett annat rusthåll en häst kan få tjena 12, 14 år, beroende på hästens uthållighet. Också är ju alldeles gifvet, att olika pris göra sig gällande olika år. Detta må nu så vara. Men icke ens mellan rusthållare inom samma trakt äro kostnaderna lika. Och hvilken skilnad skall man icke då kunna tänka sig finnas mellan de vakanssatta och icke vakanssatta regementena? Jag tycker mig vilja minnas, att arméförvaltningen vid sina beräkningar i afseende å remontering satt högsta pris för remont till 650 kronor. Jag har särskildt i år fått erfara, att i vår trakt man måste köpa remonter, som gält 1,000 kronor och deromkring. Sålunda ser man ju, att man häruti ej kommit till rättvisa på långt när.

Jag tror fullt och fast, att det stora missnöje, som är rådande mot de militära rustningarna, har sin rot dels i de stora olikheter, som göra sig gällande i beskattningsväg, dels i den oginhet, för att icke säga det öfversitteri, som förekommer från vederbörandes sida. Jag tror, att det vore något godt vunnet, om någonting kunde göras i den riktning, motionen syftar. Men då jag i likhet med öfriga talare ej har hopp om, att motionen bifalles, vill jag icke göra något yrkande derom. Men jag hoppas liksom motionären, att frågan icke dör bort, utan att den kommer åter.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Inom utskottet var ingen menings-skiljaktighet om, huruvida motionären hade skäl för sin motion. Det menade man, att han hade. Men utskottet kunde icke på något sätt finna, att det var anledning att nu vidtaga åtgärder i det syfte, motionären framhållit. Det är ju icke länge sedan vi satte en del regementen på vakans. Och huru det verkligen kommer att gestalta sig, känna vi ännu icke. Dessutom är ju redan påpekadt, att det icke dröjer länge, innan ny värdering af besvärerna kommer att verkställas, och i sinom tid skola de rotar och rusthåll, som utgöra sina besvär

effektivt, hafva full ersättning derför. Följaktligen varda då de största ojemnheterna utjemnade. Om jag icke misstager mig, är det år 1899 omvärdering skall ega rum. Vid sådant förhållande kan bifall till motionärens förslag icke i nämnvärd mån bereda rust- och rotehållarne de åsyftade fördelarne. Ty det kan ju icke komma i fråga, att de få sina nummer vakanssatta på en gång. Äfven om Riksdagen nu ger sitt bifall till fortsatt vakanssättning, kan den icke komma till verkställighet förr än år 1897, och den kan ej genomföras annat än i mån som knektarne eller husarerna afgå från sina nummer. Äfven om Riksdagen nu bifaller hvad motionären föreslagit, blir det ändå ej på länge vakanssättning i större omfattning.

*Angående
statens öfver-
tagande af
rustnings-
och roterings-
besvärn.*

(Forts.)

Det klander, som försports från Örebro län öfver sättet, hvarpå remonteringarna försiggå, lär nog icke vara enastående. Det är något, som är känt litet hvarstades, att det går så der till. Som bekant ha vi fått de skånska kavalleriregementena vakanssatta, så att om förhållandena der nu i remonteringsafseende ej bör talas i detta sammanhang. Men det var ej någon hemlighet förut, att oegentligheter dervid förekommo. Det förekom, att sqvadronschef hade ackord med hästhandlare om viss procent af försäljningssumman för hvarje häst, som köptes af dem.

Jag skall, herr talman, under hänvisning till utskottets motivering och på de grunder för öfrigt, jag och en annan statsutskottsledamot här åberopat, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Bäck: Jag vill endast omnämna ett par förhållanden, som jag glömde, då jag sist hade ordet, och som kunna vara ganska betecknande för förhållandena i min hemort.

Det lyckades för en rusthållare för ej så länge sedan att få antagen en häst, som han uppvisade, utan att han köpt den af den åsyftade hästhandlaren. Men då hästen var skrifven, fick rusthållaren muntligen det utlåtandet efteråt, att den icke skulle komma att tjena länge.

Ett fall känner jag särskildt, der det visat sig, att dessa hästar, som man skulle kunna tycka böra vara så präktiga, ej äro det ändå. En häst, som tillsatts af vederbörande befäl, är betydligt mycket sämre än någon, som rusthållare sjelf födt upp och visat och lyckats få antagen. Den ifrågavarande hästen är något i Ottenby-stil, och dock har han blifvit tillsatt af befälet.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Efter föredragning af bevillningsutskottets betänkande n:o 14, i anledning af väckt motion angående ändring i 5 § af underrättelserna

om hvad vid tulltaxans tillämpning iakttagas bör, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

§ 9.

Angående ändring i gällande bestämmelser rörande skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af kyrka m. m. Föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 37, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af lagen angående byggnad och underhåll af kyrka m. m. den 12 juni 1885 samt af lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård den 1 maj 1885.

Angående ändring i gällande bestämmelser rörande skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af kyrka m. m.

Utskottet hemställde under *punkten 1*:

att Riksdagen ville, med bifall till en inom Andra Kammaren af herr *O. Anderson* i Hasselbol afgifven motion, n:o 83, för sin del antaga följande

Lag

angående byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer, så ock af sockenstufva.

Med upphäfvande af hvad hittills varit stadgadt, förordnas som följer:

Kyrka med klockstapel, kyrkomur och annat, som till kyrka hörer, så ock sockenstufva, skola, der icke annorlunda är särskildt förordnad, uppehållas och byggas på deras kostnad, hvilka inom församlingen erlægga kommunalutskylder efter åsatt fyrktal; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, ej skyldige att i denna kostnad deltaga i vidsträcktare mån, än som med samma privilegier må vara förenligt.

I en vid punkten fogad reservation hemstälde deremot herr *J. Anderson* i Tenhult, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande

Lag

angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer, så ock af sockenstufva.

Härigenom förordnas som följer:

Kyrka med klockstapel, kyrkomur och annat, som till kyrka hörer, så ock sockenstufva, skola, der icke annorlunda är särskildt förordnad, uppehållas och byggas på deras kostnad, hvilka inom församlingen erlægga kommunalutskylder. I sådan kostnad skola de skattskyldige deltaga för fastighet efter hela och för andra beskattningsföremål efter hälften af derå belöpande fyrktal; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, ej skyldige att i den kostnad deltaga i vidsträcktare mån, än som

med samma privilegier må vara förenligt. Uppkommer vid beräkning, som ofvan sägs, bråktal, skall det bortfalla.

Ordet begärdes af

Herr Anderson i Tenhult, som yttrade: Herr talman! Då det är fråga om kyrko- och prestgårdsbyggnad, skola enligt nu gällande bestämmelser fastigheter deltaga för hela och andra beskattningsföremål endast för en fjerdedel af derå belöpande fyrktal, och det anser jag icke vara rätt. Motionären såväl som utskottet ha föreslagit, att andra beskattningsföremål skulle blifva i detta hänseende likställda med fastigheter. Detta anser jag icke heller vara rätt. Jag har därför framställt ett förmedlingsförslag, enligt hvilket andra beskattningsföremål skulle deltaga med hälften af hvad fastigheter få utgöra. Jag anser nemligen, att man åtminstone icke för närvarande bör gå längre. Det kan enligt min tanke icke vara rätt, att t. ex. en banvakt eller annan person, som får skatta för en mindre inkomst, skall deltaga lika med den, som eger fast egendom. Jag skall därför, herr talman, hemställa om afslag å utskottets förslag och bifall till min vid betänkandet fogade reservation.

Vidare anförde:

Herr Nilsson i Skärhus: I motsats mot den föregående talaren skall jag be att få yrka bifall till lagutskottets förslag. Det synes mig alldeles klart, att, om vi skola taga ett steg i den rigtningen, att vi försöka få utgifterna jemnare fördelade i förhållande till inkomsterna, det icke är skäl att gå, så att säga, trappvis till väga. Vi komma lika snart till målet, om vi taga steget fullt ut, särskildt sedan nu Första Kammaren redan afslagit det af reservanten framlagda förslaget med afseende å den ifrågavarande byggnadsskyldigheten. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Anderson i Hasselbol: Då Första Kammaren som vanligt afslagit mina motioner, skall jag icke besvära kammaren med några vidare skäl för desamma. De skäl, som föreligga, äro dock fullödiga, och den allmänna meningen anser det vara bevisadt, att det ligger rättvisa i hvad jag här framställt. Ty det är alldeles gifvet, att fastigheter på landet icke hafva större intresse eller större behof af kyrkliga angelägenheter, än hvad andra skatteföremål hafva. Det är alldeles gifvet, att det ligger rättvisa i att alla med lika rättigheter också skola hafva lika skyldigheter efter skattebehofvet.

Som nu emellertid frågan är fallen, och då jag äfven vet, att denna kammare skall bifalla utskottets förslag, skall jag, herr talman, inskränka mig till att utan vidare bevisföring anhålla om bifall till lagutskottets förslag.

*Angående
ändring i
gällande be-
stämmelser
rörande skyl-
dighet att del-
taga i kost-
naden för
byggnad och
underhåll af
kyrka m. m.*

(Forts.)

Angående
ändring i
gällande be-
stämmelser
rörande skyl-
dighet att del-
taga i kost-
naden för
byggnad och
underhåll af
kyrka m. m.

(Forts.)

Herr Petersson i Brystorp: Jag kan icke förstå, hvarför herr Anderson i Tenhult så strängt håller på sin reservation. Jag har trott mig finna, att de, som skatta för inkomst, aldrig kunna blifva högre beskattade än för hvad deras verkliga inkomst utgör. Helt annat förhåller det sig med egarne af jordbruksfastighet. Der sker uppskattning hvar tredje år, och en verkställd uppskattning gäller således under tre år. Om jordbrukaren under denna tid lider förlust på sitt jordbruk, måste han lika fullt skatta efter fyrktal till dessa byggnader. Jag tänker mig därför, som sagdt, att någon orättvisa icke kan drabba inkomsttagarne, men väl jordbrukarne, och detta gifver mig anledning att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Löfhult: Herr grefve och talman, mine herrar! Motionären har sjelf fäst uppmärksamheten på att frågan fallit i Första Kammaren och, att således icke någon större effekt vinnes, om denna kammare bifaller utskottets förslag. Jag skall ändå be att till detsamma få yrka bifall.

Det är på landsbygden en allmän önskan att vinna rättelse i detta hänseende. Öfverallt talas om och klagas öfver, att endast hemman och fastigheter få betala fullt belopp för sina uppskattade andelar, under det att andra beskattningsföremål blott deltaga i förhållande till en fjerdedel af fyrktalet. Jag tänkte mig, att det Riksdagens beslut, enligt hvilket dessa beskattningsföremål, som förut icke alls bidragit till de ifrågavarande kostnaderna, skulle deltaga efter en fjerdedel af fyrktalet, innebar ett första steg och att man sedan skulle taga steget fullt ut i samma rigtning. Ännu har man emellertid icke kommit derhän, men någon gång måste det ske.

Jag anhåller, som sagdt, om bifall till lagutskottets förslag.

Herr Anderson i Tenhult: Herr talman! Den näst föregående talaren nämnde, att det vore en allmän önskan, att andra beskattningsföremål i nu afsedda fall skulle deltaga lika med fastigheterna. Det kan ju vara möjligt, att det förhåller sig så på vissa håll, men jag bestrider, att det är så öfverallt. Inom lagutskottet yrkade jag, att man skulle stanna vid hälften. Det var nemligen min tanke, att Första Kammaren i detta fall skulle ha gått in på förslaget, och då hade man vunnit åtminstone något. Så länge man håller på, att dessa olika beskattningsföremål i ett steg skola göras likställda, kan man vara fullt förvissad derom, att Första Kammaren gång på gång skall afslå förslaget, om det också kommer igen hvarje riksdag. Jag anser det därför vara klokt, att de, som vilja ha frågan framåt, söka taga ett litet steg i sänder, och det är därför jag föreslagit, att man för denna gång skulle nöja sig med ett beslut i syfte att låta dessa andra beskattningsföremål deltaga efter hälften af fyrktalet.

I detta yttrande instämde herr *Mallmin*.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 10.

Föredrogos, hvar efter annat, lagutskottets nedannämnda memorial och utlåtanden, nemligen:

n:o 38, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om viss del af lagutskottets hemställan i utlåtande n:o 5 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående allmänt tings- sammanträdes likställighet i vissa fall med häradsting, lag angående ändring i vissa fall af tiden för insändande af förteckning å lagfarter, lag angående ändrad lydelse af 9 kap. 4 § ärfdabalken och lag angående ändrad lydelse af 8 kap. 1 § giftermålsbalken;

n:o 39, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 69 och 71 §§ konkurslagen; och

n:o 40, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser angående utöfvande af uppfinning, hvarå patent erhållits.

§ 11.

Till behandling företogs härefter lagutskottets utlåtande n:o 41, i anledning af väckta motioner angående ändringar i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 m. m.

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämman samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 101, hemstälde herr *L. A. Eklund* från Norrköping, med hvilken trenne af Andra Kammarens ledamöter instämt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета samt för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i kyrkostämmoförordningen af den 21 mars 1862, att inom rikets större städer kyrkostämmas beslutanderätt må, om sådant af henne beslutas, i ekonomiska ärenden öfverlätas åt en särskild institution, benämnd kyrkofullmäktige.

I sammanhang med denna motion hade utskottet behandlat äfven en till detsamma hänvisad motion, n:o 186, som af herr *Hammarlund* inom Andra Kammaren afgifvits och hvari föreslagits,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета samt för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring såväl i kyrkostämmoförordningen af den 21 mars 1862

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.* som ock i den för Stockholms stad särskildt utfärdade kyrkostämmo-
förordningen af den 20 november 1863, att inom rikets större städer
kyrkostämma må, om sådant af henne beslutas, kunna åt stads-
fullmäktige öfverlåta sin beslutanderätt i alla sådana ärenden, som
röra folkskolebudgeten.

(Forts.)

Utskottet hemställde:

att Riksdagen, i anledning af herrar Eklunds och Hammarlunds föreliggande motioner, ville i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, att, i sammanhang med den pröfning, Kongl. Maj:t lär underkasta den hos Kongl. Maj:t nu hvilande frågan om ordnandet af folkundervisningen i vissa städer, Kongl. Maj:t ville taga i ompröfning, huruvida skäl förefinnes att inom större städer öfverlåta äfven vissa andra af de till kyrkostämmas behandling nu hörande ärenden åt särskilda fullmäktige, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.

Reservation emot utskottets hemställan hade anmälts af herr Nilsson i Skärhus.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr von Krusenstjerna: Såsom kammaren har sig bekant, har kyrkostämman att handlägga dels kyrkliga frågor, dels frågor angående folkskolan. För rikets båda största städer äro dock i vissa afseenden skiljaktiga föreskrifter meddelade, i ty att för Stockholm genom en särskild förordning äro inrättade kyrkofullmäktige, som visserligen icke träd i stället för kyrkostämmorna, men som ha att handlägga och äfven i viss mån afgöra åtskilliga frågor, der kyrkostämmorna stannat i olika beslut. Vidare äro i fråga om Göteborg genom en särskild författning vissa frågor undantagna från kyrkostämmans handläggning och lemnade till kyrkofullmäktige, hvarjemte folkskolebudgeten der handlägges utaf stadsfullmäktige. Detta senare grundar sig på ett särskildt kongl. bref af år 1857, som märkvärdigt nog ännu anses gälla, ehuru kommunalförfattningarne som bekant tillkommit senare.

Nu föreligga från motionärernas sida skilda förslag. Herr Eklund föreslår, »att inom rikets större städer kyrkostämmas beslutanderätt må, om sådant af henne beslutas, i ekonomiska ärenden öfverlåtas åt en särskild institution, benämnd kyrkofullmäktige, och herr Hammarlund föreslår, att folkskolebudgeten skulle i de större städerna, såsom i Göteborg och, efter hvad han meddelar, uti flera af utlandets större städer är fallet, handläggas utaf stadsfullmäktige. Derjemte föreligger hos Kongl. Maj:t till pröfning ett af särskilda komiterade uppgjort förslag angående folkundervisningens ordnande, enligt hvilket förslag dessa frågor skulle handläggas utaf en särskildt för ändamålet inrättad myndighet, skolfullmäktige.

Nu har utskottet vid behandlingen af dessa båda motioner ansett, att det finnes beaktansvärda skäl för en ändring i motionernas syfte, och att ärendet bör komma under utredning i sammanhang med den fråga, som föreligger hos Kongl. Maj:t till afgörande. Utskottet har dervidlag icke uttalat någon bestämd åsigt om huru saken skulle ordnas, eller hvilketdera af förslagen har företrädare framför det andra i fråga om skolväsendet, men utskottet har ansett, att saken är i alla hänseenden värd en utredning. Detta är innebörden af utskottets förslag.

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.*

(Forts.)

Emellertid har nu den anmärkningen framstälts, att det af lagutskottet i dess förslag till skrifvelse begagnade uttrycket öfverlåta äfven vissa andra — — — ärenden åt *särskilda fullmäktige* skulle kunna gifva anledning till tvifvelsmål, huruvida derunder äfven innefattades stadsfullmäktige. Det har aldrig varit lagutskottets mening, att icke äfven stadsfullmäktige skulle komma in under detta uttryck; och att det så icke varit, framgår ju med fullständig tydlighet af lagutskottets motivering nederst på sid. 19 och öfverst på sid. 20 i utskottets utlåtande. Men för att emellertid undanröjda all tvekan i detta afseende, torde det vara skäl att något förändra lydelsen af den af utskottet föreslagna skrifvelsen. Jag tillåter mig därför att i denna kammare väcka samma förslag, som i Första Kammaren framlagts af lagutskottets ordförande, nemligen att, i stället för den af utskottet föreslagna skrifvelsen, »Riksdagen, i anledning af herrar Eklunds och Hammarlunds föreliggande motioner, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att, i sammanhang med den pröfning, Kongl. Maj:t läser underkasta det hos Kongl. Maj:t nu hvilande förslaget af komiterade för ordnandet af folkundervisningen i vissa städer, Kongl. Maj:t ville taga i ompröfning, huruvida skäl förefinnes att inom större städer *öfverlåta vissa till kyrkostämmas behandling nu hörande ärenden åt andra än de af nämnda komiterade föreslagna fullmäktige*, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning».

Jag hemställer, herr talman, om proposition å detta skrifvelseförslag.

Herr Andersson från Malmö: Herr talman, mine herrar! Då jag anser, att man icke, förr än det är absolut nödvändigt, bör frångåta folket den sjelfbestänningsrätt, som det nu har i kyrkliga frågor, så kommer jag att rösta för afslag å den af lagutskottet gjorda framställningen, och jag skall be att få gifva skäl för denna min ståndpunkt.

Ett af de viktigaste skälen, som man vid flera tillfällen anført för antagande af ett förslag sådant som detta, är ett rent beqvämlighetsskäl. Man har nemligen ansett, att det sätt, hvarpå man nu nödgas gå till väga vid våra kyrkostämmor, är tidsödande. Det inträffar sålunda, såsom hvar och en känner, i synnerhet i de större städerna, att, då man begär omröstning i något ärende, denna tager en ganska lång tid i anspråk, och detta är onekligen litet besvärligt samt kan undvikas

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.*

(Forts.)

genom det förslag, som motionären framställt. Men enligt mitt förmenande får man icke, därför att man nödgas uppoffra några timmar af dagen på en kyrkostämma, fränsäga sig sin själfbestämmningsrätt.

Motionären anser, att, då stadskommuner med öfver 3,000 invånare lagt värden om sina kommunala angelägenheter i stadsfullmäktiges händer, så bör man också kunna göra på samma sätt med de kyrkliga. Men, mine herrar, der är väl dock en väsentlig skilnad emellan dessa slags angelägenheter! Vi veta hvar och en, i synnerhet inom de större kommunerna, hvilken mångfald af ärenden, som behandlas af stadsfullmäktige. Skulle alla dessa många och ofta viktiga ärenden behandlas vid allmän rådstuga, då toge de ju en lång tid i anspråk. Helt annat är förhållandet med våra kyrkors och skolors angelägenheter. Det är ju vanligtvis blott ett par gånger om året, som dessa frågor förekomma till behandling och allmänhetens tid tages i anspråk för desamma. Samma skäl, som man har haft och har för stadsfullmäktigeinstitutionen, kan jag då icke inse, att man har för införandet af skol- eller kyrkfullmäktige.

I det samhälle, som jag tillhör och som är ganska stort — der äro för närvarande öfver 50,000 människor bosatta — hafva ej så få ärenden, som varit föremål för kyrkostämmas behandling, varit af ganska viktig beskaffenhet. Men jag vet alls icke, att dessa ärenden blifvit på något sätt riktigt behandlade eller, om jag så får säga, kommit på sned, därför att de blifvit behandlade af kyrkostämma. Jag skall anföra endast ett exempel på ett ärende, som behandlats på senaste tiden, och jag tror, att det beslut, som stämman i denna fråga fattat gent emot kyrkorådets förslag, gått i den riktning, som den stora allmänheten inom samhället ansett vara den bästa. För ett par år sedan framlades af kyrkorådet förslag att helt och hållet förändra det inre i S:t Petri kyrka i Malmö. Man ansåg nemligen, att man borde modernisera densamma och för den skull helt och hållet borthacka putsen i det inre och göra det modernt med bjerta färger. Kyrkorådet hade med sig adjungerat arkitekter och byggmästare, som uppgjort fullständiga ritningar och kostnadsförslag för att få kyrkan omgestaltad. När frågan förekom till behandling på kyrkostämman, så väckte detta förslag en stark opposition. S:t Petri kyrka i Malmö är ett af de vackraste tempel, vi hafva i Norden och som i århundraden stått i samma skick till sitt inre som nu, och stämman betraktade det som vandalism, i fall man skulle omgestalta templet på sätt kyrkorådet föreslagit. Men stämman ansåg detta vara riktigt icke allenast ur estetisk, utan äfven ur rent ekonomisk synpunkt, därför att, om man gått in på kyrkorådets framställning, man gifvit sig in på ett okänt område. Ty man kunde ju icke veta, hurudant murverket var innanför den på detsamma anbragta putsen. Hvar och en, som har sysslat något med byggnadsverksamhet, vet, att man uppför en vägg, som är afsedd att putsas, på ett helt annat sätt än en vägg, som är afsedd att fogstrykas. I det senare fallet måste fogarne muras med mycket större omsorg, än man gör med en vägg, som skall putsas, och teglet måste vara af en mera jemn och

fin beskaffenhet. Det var ju omöjligt att på förhand veta, huru detta var gjordt från början. Kanske teglet var ojemnt, kanske fogarne voro ojemna; och då skulle kyrkan i sitt nya skick kommit att se konstig ut. Emellertid, när frågan kom till behandling på kyrkostämman, så afslog denna förslaget nästan enhälligt; och sedan detta var gjordt, voro församlingsmedlemmarna mycket belättna med den utgång, frågan fått. Jag tror till och med, att förslagsställarna sjelfva vid närmare eftersinnande voro belättna med denna utgång af frågan. Hade man då haft en kyrkofullmäktigeinstitution, så hade dessa kyrkofullmäktige kanske vidtagit denna åtgärd, som jag åtminstone anser skulle hafva varit en vandalism mot det vackra templet.

Motionären herr Eklund säger på sid. 5 i sin motion — det är på sid. 16 i utskottets betänkande — att anledningen till, att icke flera stadssamhällen sökt få kyrkofullmäktigeinstitutionen införd, torde »i ej oväsentlig mån få tillskrifvas obenägenheten att underkasta frågan den långa proceduren af först en ansökan hos Kongl. Maj:t, sedan eventuelt en kongl. proposition till Riksdagen och slutligen kamrarnes behandling af frågan. Ty att erfarenheten inom våra större städer i och för sig talar för, att behandlingen af församlingarnas ekonomiska angelägenheter ordnas på annat sätt än det nu stadgade, derom är jag öfvertygad.» — Hvarifrån motionären hemtat stöd för denna sin uppfattning, vet jag icke. — Åtminstone har jag en helt annan erfarenhet från det samhälle, jag sjelf tillhör, och jag har ej heller hört den uppfattningen från andra större stadssamhällen.

År 1885 tillsattes i Malmö en komité, hvilken derefter till kyrkostämman inkom med förslag, hvori hemställdes, att man i Malmö liksom i Göteborg skulle införa en kyrkofullmäktigeinstitution. Det hufvudsakligaste skälet, komiterade hade att anföra för sitt förslag, var — såsom jag nämnde i början af mitt anförande — att förhandlingarna vid kyrkostämman blefvo så tidsödande, då flera timmar måste tagas i anspråk för anställande af votering om en fråga. När detta förslag framlades för kyrkostämman, af hvilken det mycket allvarligt och grundligt behandlades, blef det emellertid afslaget med en ganska stor majoritet. Detta skedde förnämligast af det skäl, att församlingen ej ville fransäga sig den rätt, som den för närvarande har, i synnerhet då man ej kunde framhålla starkare skäl för sin mening, än komiterade gjort.

Vidare säger motionären — skälet är mycket litet talande, men jag skall ändock be att få anföra det —: »Skulle en betydligare anpart af de röstegande inom dylika städer hör samma kallelsen till kyrkostämman, saknas tvifvelsutän inom de allra flesta af ifrågakvarande samhällen redan lokal för att inrymma stämmorna.» Inom Malmö samhälle äro tre församlingar ssmmanslagna på så vis, att man har gemensam ekonomi, och vid kyrkostämmorna komma medlemmarna i alla tre församlingarna tillstädes i samma lokal, nemligen i S:t Petri kyrka. Jag har under de senare åren ganska flitigt bevisat dessa stämmor, men aldrig har jag funnit någon olägenhet inträffa i det afseende, som motio-

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

(Forts.)

*Angående
ändringar i
föreläningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

nären framhållit. Det har alltid varit mycket godt utrymme i kyrkan, och icke en enda, som bevisat stämman, har behöft klaga öfver, att han icke varit i tillfälle att både kunna höra och se hvad som der försiggått.

Jag skall derefter be att få vända mig emot hvad utskottet säger på sid. 18, der det heter:

(Forts.)

»Bland de till kyrkostämmas beslutanderätt enligt nu gällande lag hörande ärenden ingå äfven sådana frågor, som för ett riktigt afgörande kräfvat mera detaljerad sakkunskap än den, som i allmänhet kan förut-sättas hos flertalet af de i kyrkostämman röstegande.» Ja, derom tror jag, att meningarna kunna vara mycket delade. Hurudan samman-sättningen af kyrkofullmäktige kunde komma att blifva, det är naturligtvis svårt att säga. Men det skulle ju kunna hända, att kyrkofullmäktige inom många stadssamhällen komme att sammansättas på samma sätt som stadsfullmäktige. Det händer ju ganska ofta, att denna korporation är ensidigt sammansatt, så att icke de klasser, de yrkesidkare, som der borde vara representerade, komma till sin rätt, och att ärendena till följd deraf en eller annan gång blifvit något ensidigt afgjorda. Det-samma kunde ju möjligen förhållandet blifva inom kyrkofullmäktige. Vid kyrkostämman deremot, der ofta flera hundra personer komma tillstädes, blifva de ärenden, som föredragas, enligt mitt förmenande, mycket mera mångsidigt skärskådade, än hvad som i flera fall torde kunna ske hos kyrkofullmäktige. Dessutom — åtminstone är det så i Malmö — äro ju alla förslag, som skola underställas kyrkostämmans bepröfvande, åtta dagar före stämmans hållande tillgängliga för försam-lingarnas ledamöter, så att hvar och en har tillfälle att taga del af förslagen. Om man ej vill begagna sig af denna sin rätt, det blir hvars och ens ensak.

Ja, mine herrar, det är nu cirka 14 år sedan en fråga utaf liknande beskaffenhet som den nu föreliggande förekom till behandling i riksdagen. Frågan blef då af lagutskottet afstyrkt, och när den föredrogs i Riksdagens begge kamrar, afslogs den äfven der utan diskussion. — Hvilken utgång frågan kan få nu i denna kammare, vet jag ej. Den intresserar egentligen icke några andra än representanterna från de större städerna, och det är ju därför antagligt, att landsbygdens repre-sentanter såväl som representanterna från de mindre städerna ställa sig temligen likgiltiga, om förslaget antages eller förkastas. Jag hoppas emellertid, att dessa representanter skola vara lika måna om folkets sjelf-bestämmningsrätt, der man utan olägenhet kan behålla densamma; och då det ej är till någon skada för landsbygden eller för de mindre stadssamhällena att afslå den gjorda framställningen, vill jag hoppas, att deras representanter skola gå mig till mötes i denna min framställning.

Det är ju möjligt för de större stadssamhällen, som önska få kyrko-fullmäktigeinstitutionen införd, att få den i alla fall, ty så har ju skett i Göteborg. Man gör då blott en framställning till Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t gör en framställning till Riksdagen, och dermed är saken klappad och klar.

Då jag emellertid är bland dem, som anse, att man icke utan i högsta nödfall skall afsäga sig den sjelfbestämmningsrätt, man har, anhåller jag hos herr talmannen om afslag å utskottets hemställan.

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

Herr Nilsson i Skärhus: Genom den siste talarens yttrande har jag än ytterligare styrkts i de farhågor, jag hade inom utskottet, emot antagande af detta skrivelseförslag. Det innebär visserligen för närvarande ingenting annat än en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning af, huruvida det är möjligt att inrätta en institution, som skulle omhändertaga de ärenden, som kyrkostämman i de större städerna nu har att behandla. Men om skrivelsen, sedan den af Kongl. Maj:t blifvit behandlad, skulle komma åter till Riksdagen i form af ett förslag till lag i samma riktning, skulle jag deri se en mycket stor tillbakagång i det åskådningssätt, som svenska Riksdagen intill närvarande stund har hyst med afseende på de mindres rätt i vissa frågor. Äfven om vi skulle stanna vid det förslag, som här föreligger, att det skulle fordras minst hälften af de afgifna rösterna för att ett beslut skulle kunna fattas om väljande af kyrkofullmäktige, komma vi ändock derhän, att det blir de magthafvande, som komma att undertrycka den mindre bemedlades rätt.

(Forts.)

Äfven om dessas röstetal ej är så stort, kunna de dock vid många frågor behandling med sina insigter lägga i dagen tankar, som kunna vara för det allmännas väl af lika stor betydelse som deras inlägg, hvilka ega ett större röstetal. Den föregående talaren har ju dervidlag belyst åtskilliga förhållanden, som passerat inom det samhälle, hvilket han representerar, och det är ju ett ganska stort samhälle.

Med den uppfattning, jag har med afseende på det föreliggande förslaget, kunde jag inom utskottet ej vara med om att biträda den mening, hvartill utskottet kommit, hvarför jag deremot afgifvit en reservation.

Herr talman, jag anhåller om afslag å såväl lagutskottets som det af dess ärade vice ordförande framställda förslag.

Herr Hammarlund: Herr Eklund från Norrköping väckte sista motionsdagens middag en motion, i hvilken han föreslog, att Riksdagen måtte uttala sig för »att inom rikets större städer kyrkostämmas beslutanderätt må, om sådant af henne beslutas, i ekonomiska ärenden öfverlätas åt en särskild institution, benämnd kyrkofullmäktige».

Detta föranledde mig att komma fram med en tanke, som jag länge hyst, men som dittills ej tagit form af riksdagsmotion, enär jag ansett tiden ännu ej vara inne för en lösning i den af mig önskade riktningen. Herr Eklunds motion gjorde emellertid, att jag fann mig ej längre böra dröja med mitt förslag, utan också frambära detsamma, så att lagutskottet måtte blifva i tillfälle att i sammanhang med behandlingen af herr Eklunds motion äfven taga mitt önskningsmål i öfvervägande. På det sättet kom min motion till stånd i allra sista minuten före motionstidens utgång.

Mitt förslag går ut på, att inom rikets större städer kyrkostämman

Angående ändringar i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m. måtte, om sådant af henne beslutas, kunna åt stadsfullmäktige öfverlåta sin beslutanderätt i alla sådana ärenden, som röra folkskolebudgeten. Lagutskottet har nu behandlat båda dessa motioner i ett sammanhang. Utskottet har, såsom synes, yttrat sig ganska välvilligt om desamma. Det erkänner, att en förändring är behöfzig. Men utskottet har icke velat yttra sig om, hvilketdera af de båda förslagen är lämpligast, antingen kyrkofullmäktige, som herr Eklund önskar, eller stadsfullmäktige, som jag föreslagit. Utskottet vill därför — enligt hvad framgår af motiveringen — att båda dessa saker skola utredas af Kongl. Maj:t, och häremot kan jag ej hafva något att invända.

(Forts.)

Men när man sedan går till klämman i utskottets betänkande, finner man, att utskottet der tagit tillbaka en hel del af det, som yttrats i motiveringen, och att det alldeles tappat bort stadsfullmäktige. I fråga om folkskoleärenden ifrågasätter nemligen utskottet endast, att Kongl. Maj:t skulle pröfva folkskolekomiterades förslag, som går ut på skapandet af en ny institution, benämnd skolfullmäktige. Beträffande »vissa andra af de till kyrkostämmas behandling nu hörande ärenden», d. v. s. de rent kyrkliga ärendena, föreslår lagutskottet, att Kongl. Maj:t måtte taga i ompröfning, huruvida skäl ej förefinnes att öfverlåta dem åt »särskilda fullmäktige», och med »särskilda fullmäktige», kan ej gerna menas stadsfullmäktige, lika litet som, då vi här uti kammaren besluta att remittera en fråga till »särskildt utskott», vi dermed mena ett förut befintligt ordinarie utskott. Stadsfullmäktige äro sålunda alldeles bortglömda i klämman.

Detta förbiseende har nu emellertid lagutskottets ärade vice ordförande sökt rätta genom den förändrade lydelse af klämman, som han här nyss föreslagit. Emot en sådan lydelse har jag ingenting att invända, utan kan mycket väl vara med om en dylik allsidig utredning som här nu senast blifvit ifrågasatt, helst jag hoppas, att utredningen skall gifva vid handen, att mitt förslag är den enda praktiska lösningen af frågan.

Så vidt jag vet, är det första gången ett förslag, sådant som det jag nu tillåtit mig framställa, och som går ut på att folkskolebudgeten i de större städerna skulle öfverlemnas till stadsfullmäktige, förekommer inom den svenska riksdagen. Min motion tillkom, som redan blifvit antydt, i allra sista stund. För densammas nedskrivande och utskrifning i två exemplar hade jag blott den korta stunden mellan ett middagssammanträde och ett aftonplenum, och det är därför gifvet, att den måste blifva ganska knapphändig. Jag skall därför tillåta mig — och detta särskildt med anledning af de tvenne sista talarnes anföranden — att nu i allra största korthet angifva de skäl, som tala för den af mig ifrågasatta anordningen.

Om det förhåller sig så, som herr Eklund och som äfven de komiterade, hvilka haft att utarbete förslag till ny folkskolestadga för rikets större städer, mena, eller att kyrkostämman i de större städerna icke alltid är lämplig myndighet att besluta rörande folkskolebudgeten

— och jag är böjd att dela denna uppfattning — så blir frågan naturligtvis den: hvad skall man sätta i stället?

Här föreligga då hufvudsakligen tvenne förslag till frågans lösning. Komiterade — hvilka utgjorts af folkskolebyråns chef samt folkskoleinspektörerna i Stockholm, Göteborg och Norrköping äfvensom kyrkoherden i Karlskrona stadsförsamling — hafva, såsom blifvit nämndt, föreslagit *skolfullmäktige*, en institution, som skulle tillsättas på samma sätt och hafva ungefär den befogenhet, ehuru något utsträckt, som våra nuvarande kyrkofullmäktige i Stockholm. Jag har i min motion tillåtit mig att i stället föreslå, att *stadsfullmäktige* äfven skulle taga denna del af den kommunala budgeten om hand — ett förslag, som jag redan förut framkastat inom kyrkofullmäktige härstädes, och som nu är föremål för utredning af en inom kyrkofullmäktige tillsatt komité.

För stadsfullmäktige tala efter mitt förmenande följande skäl:

För det första torde det vara alldeles obehöfligt att skapa en ny kommunal institution för att besluta om en viss del af den kommunala budgeten, då man redan förut har en sådan, nemligen stadsfullmäktige. Skapandet af en ny institution skall nödvändigtvis hafva till följd upprättandet af nya tjenster och en mängd efter mitt förmenande alldeles onödiga utgifter. Då man har en så mångårig och bepröfvad institution som stadsfullmäktige, är den nya institution, som satts i fråga af komiterade, alldeles öfverflödig.

För det andra påstår jag, att det är enklare och mera praktiskt att låta en och samma myndighet hafva beslutanderätten i fråga om hela den kommunala budgeten än att dela densamma och låta en del beslutas af *en* myndighet, en annan del af *en annan*. Det skulle ock blifva för kommunens medlemmar betydligt fördelaktigare att hafva blott en myndighet att hålla sig till, att sålunda en korporation blefve ansvarig i fråga om hela den kommunala budgeten, och detta skulle derjemte medföra åtskilliga förenklingar i fråga om uppbörd m. m. samt besparingar. Stadsfullmäktige förfoga öfver tomter, de hafva till sin disposition byggnadskontor o. s. v. När det t. ex. gälde att bygga skolhus, skulle det derför ej såsom nu behöfvas några vidlyftiga och långvariga förhandlingar mellan olika kommunala myndigheter, köpsläende om tomter och dylikt., ej heller behöfdes särskildt byggnadskontor för skolhusbyggnader med flera dylika inrättningar, af hvilka nu i en stor stad kräfves dubbel uppsättning, då *en* myndighet skall bygga t. ex. läroverkshus och *en annan* myndighet folkskolehus.

För det tredje vågar jag påstå, att stadsfullmäktige äro ett sannare uttryck för den inom kommunen rådande opinionen, än hvad dessa skolfullmäktige skulle blifva. Det vitsord komiterade sjelfva gifvit kyrkostämmorna, hvilka skulle välja skolfullmäktige, talar efter mitt förmenande alls icke till förmån för skolfullmäktigeinstitutionen. Hvad säga då herr komiterade om den valkorporation, som skulle utse skolfullmäktige? Jo, så här:

»I en stor stad är kyrkostämman -- som der oftast är samman-

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.*

(Forts.)

Angående satta af en mängd olika element, till stor del af personer, som icke ega särskildt intresse för pedagogiska frågor, ej heller i sådana frågor ega nödig sakkunskap, utan till äfventyrs mången gång blott låta sig bestämmas af de siffror, som kostnaderna för undervisningsväsendet utvisa — icke en lämplig korporation för handläggning af folkskolans angelägenheter. Den *vetlande* och *oberäkneliga majoriteten* i

(Forts.)

en dylik kyrkostämman gifver anledning att befara, att skadliga omkastningar i organisationen skola inträffa. Då intet äfventyr finnes för utevaro från kyrkostämman, hvars medlemmar icke bära något ansvar för sina beslut, kan ett vaksamt och påpassligt fåtal genomdriva ett förslag, som det verkliga flertalet inom församlingen eller skol-distriktet anser för skolväsendet skadligt eller rent af förderligt».

Ja, sådant omdöme erhålla kyrkostämmorna i de större städerna. Men trots att komiterade använda så starka uttryck om kyrkostämmorna, föreslå de icke desto mindre, att dessa samma kyrkostämmor skola välja skolfullmäktige, hvilka i sin ordning skola besluta om skolbudgeten. Man kan med skäl fråga: hurudant skall det barn blifva, som har sådana fäder?

Om skolfullmäktige inrättades, så komme väl valen af dem att få väsentligen samma karakter som valen hittills vid kyrkostämmorna i de större städerna. Ofta, ja vanligast, infinna sig blott 3, 4, 5, högst 10 personer, och slumpen afgör, hvilka som blifva valda. Men kan det verkligen vara lämpligt att i fråga om en så stor och vigtig sak som folkskolebudgeten — här i Stockholm uppgår den till cirka 1 million kronor — göra utgången beroende af rena slumpen?

Om det åter kan väntas, att intresset blir lifligare än hittills — här i Stockholm har det åtminstone hittills varit fäfängt att söka väcka något sådant intresse för kyrkofullmäktigevalen — så skulle folkskolan hvart annat år blifva utsatt för en valkamp och kastas fram och tillbaka mellan de olika kyrkliga och politiska partierna. Detta kan efter mitt förmenande ej vara gagneligt för folkskolan själf.

Till stadsfullmäktige väljas ju i allmänhet samhällets dugligaste män, och jag tror, att man kan förtroendefullt öfverlemnna folkskolans angelägenheter i deras händer.

För det fjerde påstår jag, att man bör akta sig för att göra folkskolan till »en stat i staten». Folkskolan bör efter mitt förmenande höra tillsammans med andra samhällsangelägenheter. Att skilja henne från öfriga samhällsintressen och skapa för henne en alldeles ny kommunal representation, motsvarande ungefär hvad kyrkomötet är för svenska kyrkan på statslivets område, det tror jag ej vore för folkskolan nyttigt. Bättre då att låta henne dela samma öde som andra samhällsinstitutioner. Om en myndighet har hela den kommunala budgeten i sin hand, är den i tillfälle att afväga de olika samhällsbehoven, och man riskerar då ej, att det ena blir otillbörligt tillgodosedt på de andras bekostnad.

Det är ju för öfrigt redan nu så, att stadsfullmäktige hafva att besluta t. ex. om läroverkshus. Några särskilda »fullmäktige» för

läroverken hafva ej ansetts behöfliga. Hvarför skulle då stadsfullmäktige ej kunna besluta äfven om byggandet af folkskolehus? Stockholms hela kommunala budget uppgår till omkring 18 millioner kronor. De 17 millionerna (deraf 153,000 kronor för läroverken) beslutas af stadsfullmäktige, men beträffande den 18:e millionen, den som rör folkskoleväsendet, har man ett mycket inkrängadt förfaringssätt, som mer än en gång haft till följd, att folkskoleväsendets fortvaro härstädes i hittills oflig utsträckning rent af äfventyrats. Om stadsfullmäktige haft att bestämma folkskolebudgeten, hade naturligtvis folkskolan fått dela samma öde som öfriga samhällsinstitutioner och fått sin tillbörliga anpart — hvarken mer eller mindre.

Slutligen och *för det femte* ber jag att till förmån för mitt förslag få anföras, att i snart sagdt alla större städer i utlandet är det just stadsfullmäktige, som besluta om folkskolebudgeten. Icke blott i Frankrike och Tyskland, dessa stora kulturland, utan äfven i våra närmaste grannland, i Köpenhamn och Kristiania, hafva stadsfullmäktige denna befogenhet. Sammaledes i det land, som en gång varit med oss förenadt, nemligen Finland: stadsfullmäktige i Helsingfors bestämma folkskolebudgeten. Men vi behöfva ej ens gå till våra grannland för att hemta erfarenhet i detta hänseende. Vi kunna vända oss till vestkusten, till staden Göteborg: der hafva vi ett samhälle, i hvilket, så länge stadsfullmäktigeinstitutionen funnits till, sålunda i *öfver 30 år*, stadsfullmäktige haft att besluta om folkskolebudgeten, och det har, så vidt jag vet, gått mycket väl.

Mot öfverlemnandet af denna sak åt stadsfullmäktige hafva åtskilliga skäl andragits af den komité, som haft att utarbete förslag till folkskolestadga för rikets större städer. Jag skall tillåta mig att i korthet granska dessa skäl.

För det första säga dessa komiterade att stadsfullmäktige ej väljas »med särskild hänsyn till undervisningsfrågor». Ja, mine herrar, det anser jag vara en fördel, ty det kan väl ej vara meningen, att endast skolmän skola sitta i en institution, som skall besluta om *skolutgifter*. Der skola väl äfven andra samhällsintressen vara representerade. Om man begär fackmän för att bestämma folkskolebudgeten, så leder detta i sina konsekvenser äfven till att man skulle hafva särskilda »fattigvårdsfullmäktige», »helsovårdsfullmäktige» o. s. v.

För det andra påstå komiterade, att då stadsfullmäktige i främsta rummet äro upptagna af en stor mängd borgerliga ärenden, som höra till deras handläggning, »skulle skolans angelägenheter lätt kunna blifva tillbakasatta». Jag tror ej, att erfarenheten från utlandets städer eller från Göteborg bestyrker ett dylikt påstående. Och hvad som är visst det är, att nog skulle Stockholms stadsfullmäktige egna större tid åt folkskolans angelägenheter, än hvad nu kyrkofullmäktige göra härstädes vid de två korta middagssammanträden, som årligen pläga hållas.

För det tredje förklara komiterade, att »de ekonomiska och pedagogiska frågorna icke böra skiljas från hvarandra, enär de ofta äro

*Angående
ändringar i
förrådningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

(Forts.)

Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.

(Forts.)

af hvarandra beroende och därför helst böra behandlas i ett sammanhang och sålunda handläggas af samma myndighet.» Låt oss då se till, hvad skolfullmäktige skulle hafva för befogenhet! Skolfullmäktige skulle enligt komiterades förslag hafva beslutanderätt i följande afseenden, nemligen i frågor rörande

folkskolemedels användande samt folkskoleräkenskapers granskning, hushållning med och vård om folkskolans egendom, byggnad och underhåll af skolhus samt boställen för folkskolelärare, bestämmande af utgifts- och inkomststat för samt på grund deraf afgifter till folkskolan, äfvensom

öfverenskommelser rörande folkskoleinspektörs och folkskolelärares samt öfriga vid folkskolan anställda personers löneförmåner.

Alltså idel *ekonomiska* frågor, hvilka lika väl kunna bedömas af stadsfullmäktige som af särskilda fullmäktige.

Härförutom skulle tillkomma skolfullmäktige »att välja skolstyrelse och skolnämnder». Skulle en gång i framtiden mitt förslag blifva antaget — och det hoppas jag, fast det måhända kommer att dröja 30 å 40 år, innan vi komma dit — så skulle naturligtvis icke ifrågasättas, att stadsfullmäktige *ensamma* skulle välja denna skolstyrelse — något dylikt har jag aldrig tänkt — utan denna borde tillkomma på något annat sätt, t. ex. ungefär såsom här i Stockholm, så att konsistoriet valde någon medlem, församlingarna hvar sin medlem samt stadsfullmäktige ett par tre. Af vigt är naturligtvis, att skolstyrelsen erhåller en ganska själfständig ställning och ej göres helt och hållet beroende af stadsfullmäktige. Enligt komiterades förslag skulle deremot skolstyrelsen blifva nästan absolut beroende af »skolfullmäktige».

För det *fjerde* anföra komiterade, att öfverlemnandet till stadsfullmäktige af folkskolebudgeten skulle vara »i bestämd motsats till den princip, som hittills varit gällande i vårt land». Jag skall ej söka jäfva detta påstående. Men mot detsamma vill jag säga, att detta rent *teoretiska* skäl för mig icke har någon betydelse alls, derest en annan anordning skulle visa sig mera *praktisk* och *ändamålsenlig*.

Inom komitén har ock en reservant vid denna punkt fullt riktigt påpekat, att »i själfva verket torde afvikelsen från berörda princip hufvudsakligen vara af formel natur och knappast ega någon betänkelig innebörd. Ty då de personer, som välja stadsfullmäktige, äro med få undantag desamma, som äro röstberättigade å kyrkostämman, kan det icke antagas uppstå någon principmotsats mellan beslut rörande folkskolan, fattade af stadsfullmäktige, och de beslut, som komme till stånd genom af kyrkostämman valda skolfullmäktige».

Slutligen och för det *femte* kommer det skäl, som skall vara komiterades främsta. Det har följande märkliga lydelse:

»Det torde för öfrigt af den anledning, att valrätt och valbarhet till stadsfullmäktige tillkomma jemväl främmande religionsbekännare och dem, som anmält sig till utträde ur svenska statskyrkan, hvilka icke ega rösträtt å kyrkostämman, vara olämpligt, och detta icke endast

med hänsyn till kristendomsundervisningen, att på stadsfullmäktige överlåta befogenheten att handhafva folkskolans angelägenheter.»

Jag djerfves påstå, att detta skäl är rent af löjligt. Derför att uti stadsfullmäktige sitter ett fåtal judar eller dissenters, derför skulle stadsfullmäktige icke kunna besluta om folkskolebudgeten. Tror man då verkligen, att kristendomsundervisningens bibehållande i folkskolan är beroende på den omständigheten, huruvida i den korporation, som beslutar om folkskolebudgeten, finnes en eller annan jude eller dissenter?

Stadsfullmäktige skulle naturligtvis lika litet som skolfullmäktige få något med *undervisningsplanen* att beställa. Det blefve tramgent som hittills skolstyrelsen, som skulle bestämma denna, och öfver skolstyrelsen står ju domkapitlet och Kongl. Maj:t. Under sådana omständigheter behöfver man väl ej hysa någon fruktan för kristendomsundervisningen, äfven om man skulle tillåta en dissenter att vara med om bestämmandet af folkskolebudgeten. Det har ju ansetts kunna gå för sig, att stadsfullmäktige besluta utgifter för läroverken, för flickskolor o. s. v. Är det då farligare, att de bevilja penninganslag för folkskolan?

För öfrigt förhåller det sig ju så, att dissenters och judar hafva barn i folkskolan och få skatta till folkskolan. Det må väl då icke anses otillbörligt, att de få ett ord med i fråga äfven om folkskoleutgifterna.

Af det nu sagda framgår, att jag anser en institution sådan som den af komitén ifrågasatta vara icke blott obehöfzig, utan rent af för folkskolan farlig.

Med denna uppfattning vore det onekligen — sedan Första Kam-maren afslagit min motion och begärt utredning endast angående kyrko- och skolfullmäktige — mest konsekvent af mig att antingen yrka afslag på alltsammans eller ock, med afslag på herr Eklunds motion, begära, att endast den i min motion ifrågasatta anordningen måtte bli föremål för utredning. Men så långt vill jag icke gå. Jag skall icke följa Första Kammarens föredöme, utan för min del vara med om att utredningen blir allsidig.

Jag instämmer således i det förslag, som vice ordföranden i lag-utskottet framställt, enligt hvilket förslag såväl hvad herr Eklund begärt som hvad jag begärt skulle pröfvas vid sidan af komiterades förslag. Och jag kan så mycket hellre vara med härom, som, i fall stadsfullmäktige skulle få folkskolebudgeten om hand, det då blir en särskild fråga, huru det skall förfaras med de rent *kyrkliga* ärendena. Dessa beröras icke det minsta i min motion. Hvad herr Andersson från Malmö nyss anfört om S:t Petri kyrka m. m. är alltså saker, som icke inverka på mitt förslag — men väl på herr Eklunds.

En särskild institution för de rent kyrkliga ärendena finnes i Göteborg och kan *möjligen* vara behöfzig äfven i andra städer. Jag tror dock, att hvad särskildt angår Stockholm något behof häraf icke förefinnes. Här är hvarje församling en kyrklig enhet för sig, och jag anser, att församlingarna här mycket väl kunna hvar för sig på

Angående kyrkostämman besluta om sina kyrkliga angelägenheter framgent som ändringar i hittills.

förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m. Annorlunda ställer det sig i fråga om folkskoleväsendet, som med undantag af skolhusbyggnader är gemensamt för alla åtta församlingarna. Här blir en *gemensam* institution behöflig, och det ligger ju då närmast till hands att taga stadsfullmäktige, hvarigenom måhända ock kunde vinnas, att *hela* folkskolebudgeten blefve gemensam för staden, och sålunda beskattningen mera jemn.

(Forts.)

Efter den utgång, frågan fått i Första Kammaren, är det emellertid temligen likgiltigt, om denna kammare afslår alltsammans eller om det af herr von Krusenstjerna framställda förslaget antages. I förra fallet blir det såsom nu, och det är ju från min ståndpunkt sedt alltid bättre än ett understödjande af komiterades förslag om folkskolefullmäktige — en institution, hvars make helt visst icke kan uppletas i hela världen. I senare fallet åter skulle man begära en allsidig utredning, men då en sammanjemkning med Första Kammarens beslut ej gerna är tänkbar, leder ju äfven detta till rent afslag.

Tills vidare skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till hvad vice ordföranden i lagutskottet föreslagit.

Häruti instämde herrar *Berg, Wavrinsky, Aulin, Zotterman* och *Nyström*.

Herr Eklund från Norrköping yttrade: Jag skall till en början be att till lagutskottet få frambära ett vördsamt tack för den välvilliga behandling, min motion fått röna; jag skall också be att få instämma i det yrkande, som af lagutskottets vice ordförande nyss gjorts beträffande ändring i det slut, hvartill lagutskottet kommit, ty äfven jag önskar en allsidig utredning af föreliggande fråga. Jag har redan i min motion lemnat antydningar om, att det är långt ifrån, att jag är emot någon utredning beträffande herr Hammarlunds motion, och efter den sakrika framställning, herr Hammarlund nu gifvit oss beträffande det ämne, i hvilket han motionerat, har jag en ytterligare anledning att önska, att hans motion måtte bli pröfvad på samma gång som min.

Jag har sökt att så godt jag kunnat motivera det i min motion framställda yrkande, och jag har sökt göra det temligen utförligt, men finner, att jag måtte ha misstagit mig om min förmåga att uttrycka mig, då jag af flere talare blifvit fullkomligt missförstådd. En ärad talare på malmöbänken har trott sig finna, att min motion syftar till att frångå folket dess sjelfbestämningsrätt. Då i min motion finnes infördt det yrkande, att kyrkostämmans beslutanderätt beträffande ekonomiska frågor endast då skulle öfverflyttas till de så kallade kyrkofullmäktige, när kyrkostämman sjelf fattat beslut derom, och då lagutskottet ytterligare skärpt detta yrkande derhän, att för en sådan öfverlåtelse skulle erfordras så kallad qualificerad majoritet, så tycker jag, att den antydde ärade talaren icke haft fog för det uttalande, han nyss gjorde beträffande

det syftemål, hvilket såväl jag som lagutskottet skulle haft med hvad som härvidlag förekommit. Den ärade representanten från Malmö frågade mig, hvarifrån jag fått den uppfattning, att inom de flesta svenska städer, i enlighet med hvad jag skildrat i min motion, missnöje skulle råda med det sätt, hvarpå ärendena behandlades å kyrkostämman. Ja, jag har, såsom jag sjelf antydt i motionen, tecknat förhållandena så, som de legat för mig närmast; men jag har också haft tillgång till att få höra uttalanden af framstående män inom andra större kommuner, hvilka personer fullkomligt delat min uppfattning härutinnan, och jag skall be att i främsta rummet få anföra såsom en sådan auktoritet den representant från Malmö, som under-tecknat min motion. Jag kan aldrig föreställa mig att icke äfven han har god reda på förhållandena i Malmö stad, så att jag i det fallet refererar till honom. Då den andre ärade representanten från Malmö nyss tyckte det vara rent af absurdt, att jag talat om, att det i åtskilliga större städer kunde inträffa, att så många af de röstberättigade infunno sig på kyrkostämman, att det icke ens kunde presteras en lokal, som rymde dem allesammans — inom det samhället nemligen — så får jag säga det, att jag tror honom icke hafva närmare tänkt på saken. Inom vår kommun, Norrköping, ha vi mellan 6 och 7 tusen, närmare 7 tusen röstberättigade vid kyrkostämman. Om det nu skulle falla alla dessa eller större delen af dem in att sammankomma på kallelse till gemensam kyrkostämman, så fruktar jag, att man icke skulle kunna prestera lokal för dessa, så vida vi icke ville hålla kyrkostämman ute i fria luften. Och jag förmodar, att i Malmö, der de röstberättigade väl utgöra ett ännu större antal, skall den ärade talaren finna det svårt att uppleta en lokal, som kan rymma någon större del af dem.

Jag vill nu slutligen komma till den ärade talaren på malmöhuslänsbanken. Han yttrade, att någonting »låge under» denna motion. Ja, under motionen ligger det, att man skall komma ifrån förhållanden, hvilka, om de vidare få utveckla sig, så småningom skola göra kyrkostämmas hållande, inom rikets större städer, med någon utsigt att avvägbringa en fruktbarande lagstiftning för kommunen i kyrkligt hänseende, omöjligt samt den nuvarande ordningen dervid olidlig. Jag har påpekat, att de olägenheter, som vidlåda våra kyrkostämmor i dessa städer, bestå af två ytterligheter, man skulle kunna likna dem vid feber och frossa. Å ena sidan kan det inträffa, att något stort och samhällets allmänhet mycket berörande ämne föreligger till behandling på kyrkostämman. Pressen tager då helt naturligt detta ämne om hand och lyckas då — något, som också är mycket riktigt och naturligt, jag vill icke säga något deremot — att få ett stort antal röstberättigade personer fram på kyrkostämman. En följd häraf är, att det blir omöjligt att utföra någon parlamentarisk öfverläggning, och ännu svarare att verkställa begärda omröstningar. — Eller också kan det hända — och det är det vanligaste, enligt den erfarenhet, som jag har af saken — att högst få personer gå till

*Angående
ändringar i
föreläsningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.*

(Forts.)

Angående kyrkostämman, vanligen endast de, hvilka äro ledamöter af de kyrkliga delegationerna, såsom skolråd och kyrkoråd. Då kan här af bli den följd, att dessa personer — hvilka bemödanden än andra personer, som äro närvarande på kyrkostämman, men icke tillhöra dessa delegationer, kyrkoråd och göra för att få ett mången gång välbetänkare och sparsammare skolråd m. m. förslag igenom — likväl i regeln rösta igenom sina förslag. Det är naturligt, att, med den liknelse jag nyss nämnde, jag skulle vilja kalla detta för ett tillstånd af frossa, ty det är åtminstone icke så mycken tillförsel af de element, som representera de röstberättigade. Ja, derutaf kommer det sig nu, att kyrko- och skolbudgeten inom kyrkostämman ofta kan drifvas upp i höjden på ett betänkligt sätt, utan att den stora allmänheten mycket bryr sig om den saken, när den kommer till kyrkostämman blott då någon sensationell sak är före, såsom jag nyss skildrat.

(Forts.)

Detta förhållande kan nu icke vara det rigtiga, och för att komma ifrån detta, har jag tänkt, att man skulle kunna åstadkomma en mera stadigvarande och omfattande institution, såsom t. ex. kyrkofullmäktige, hvilken institution då skulle bestå icke af ett ringa, utan ett ganska rundligt tilltaget antal personer, t. ex. 50. För detta förslag har jag begärt en utredning genom Kongl. Maj:t, och jag får, sedan jag nu redogjort för hela saken, af kammaren utbedja mig att få, liksom herr Hammarlunds motion, detta mitt förslag fram till regeringens pröfning.

Herr *Boëthius* instämde häruti.

Herr Falk: Herr talman! Jag kan icke neka till, att jag i någon mån blef öfverraskad af den ärade representantens från Malmö anförande. Han skildrade ett synnerligen idylliskt tillstånd, som råder i Malmö, och jag kan naturligtvis icke annat än gratulera till ett dylikt förhållande. Det var mig visserligen förut bekant, att Malmö är ett synnerligen lifskraftigt och framåtgående samhälle, men att der äfven i afseende å kyrkostämmorna skulle råda en sådan belåtenhet, det var i sanning öfverraskande.

De skäl, som af honom anförts för att motsätta sig nu föreliggande förslag, voro emellertid af den beskaffenhet, att de i intet hänseende voro bevisande, ja, de verkade snarare så, att de talade för än emot förslaget. Ingen människa har nemligen — och allra minst motionären — påstått, att icke kyrkostämman i dess nuvarande skick någon gång *kan* fatta ett klokt beslut. De af honom anförda fallen i detta afseende voro mycket roliga att höra, men något bevis för hans uppfattning voro de icke. Då han särskildt lade vikt vid, att man icke bör afsäga sig en rättighet, som man eger, och icke från den stora allmänheten taga den rättighet, den i närvarande stund har, att på kyrkostämman göra sin talan hörd och sina åsichter gällande, så ger detta mig anledning tro, att, då våra nu gällande kommunallagar underkastades Riksdagens pröfning och godkännande, den ärade representanten från Malmö, om han då varit närvarande, skulle

absolut motsatt sig, att man fråntog allmän rådstuga dess beslutande-rätt och öfverlemnade den till en fåtalig församling af stadsfullmäktige. Vill han draga ut konsekvenserna i detta fall, så tror jag, att han kommer till en uppfattning alldeles motsatt den, han nyss uttalat.

Hvad nu föreliggande fråga beträffar, så får jag förklara, att jag åtminstone icke känner till något större stadssamhälle, som saknar kyrkofullmäktige, — med undantag af Malmö — der allmän belåtenhet är rådande med de nuvarande förhållandena i afseende på kyrkostämman; tvärtom, i det samhälle, jag tillhör, har man den erfarenheten, att ej sällan å kyrkostämman fattats beslut, som varit allt annat än välbetänkta. Hvarför kunna dylika beslut fattas? Jo, därför, att till kyrkostämmorna komma vanligen ett för en viss speciellt intresseväckande fråga särskildt hoptrummadt antal röstberättigade ledamöter, och dessa genomdriva då sin mening. Man kan göra på det sättet, emedan de fleste närvarande icke känna det ringaste ansvar för hvad som sker. Man deltagar af uppgifna skäl i en kyrkostämman, men bryr sig icke om de öfriga. När så på kyrkostämman fattats ett beslut, som allmänheten icke godkänner, hvem har då dikterat detta beslut? Ja, det vet »ingen». Om stadsfullmäktige fatta ett beslut, som allmänheten anser vara oklokt, så få *de* nog höra det, just därför att vi lyckligtvis hafva öppen omröstning hos stadsfullmäktige och hvar man således får stå för sitt ord.

Säkert är det, att förrän man får en ändring i den riktning, herr Eklund föreslagit, förr får man icke ordning i våra kyrkliga ekonomiska förhållanden. Under den tid, som gått, sedan stadsfullmäktigeinstitutionen infördes, hafva dessa korporationer mångenstädes, och ofta utan skäl, klandrats för slöseri, men de summor, som å kyrkostämmorna verkligen slösats bort, gå till större belopp, än någon anar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det af herr von Krusenstjerna framställda förslag.

Med herr Falk förenade sig herr *Poignant*.

Herr Skytte: Då jag instämmt i den af herr Eklund afgifna motionen, skall jag tillåta mig att i motsats till min ärade vän och bankkamrat, herr Andersson, hemställa om bifall till det yrkande, som lagutskottets vice ordförande under diskussionen framställt, genom hvilket åsyftas att i denna fråga vinna en allsidig utredning. För mig är det nemligen alldeles påtagligt, att begge motionerna, herr Eklunds och herr Hammarlunds, äfvensom utskottets utlåtande innehålla alldeles fullgiltiga skäl för den föreslagna skrivelsen, och jag är för min del af den åsigten, att äfven i den stad, som herr Andersson och jag tillhöra, finnes ett mycket stort antal personer, som icke äro tillfredsställda med förhållandena, sådana de nu äro gestaltade.

Herr Andersson uttalade den farhågan, att en skrivelse sådan som den nu ifrågasatta möjligen skulle kunna leda derhän, att man komme att frångå samhällets invånare deras sjelfbestämningsrätt i

*Ängående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

(Forts.)

*Ängående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.* de ärenden, hvarom är fråga. Efter hvad jag tror, har redan talaren på norrköpingsbänken framhållit, huru litet fog det finnes för denna invändning. Det framgår tydligt af herr Eklunds motion, att ingen anledning till farhågor i nämnda afseende finnes, enär, enligt motionen, det skulle öfverlemnas åt samhällsmedlemmarne sjelfva att besluta, om de ville hafva den ifrågasatta institutionen införd eller icke.

(Forts.)

Min bänkkamrat sade vidare, att det enda skäl, som här åberopats för bifall till förslaget, vore bekvämlighetsskäl. Detta är dock icke det enda skälet, ej ens det viktigaste. Efter min mening är det hufvudsakliga skälet det, att man önskar komma derhän, att de viktiga frågor, exempelvis budgetfrågor, som nu stundom afgöras af ett mycket ringa antal närvarande församlingsmedlemmar, må vinna en mera grundlig och saklig behandling, än som nu är förhållandet. Detta är efter min uppfattning hufvudskälet, men nekas kan icke, att man väl också får en smula tänka på hvad herr Andersson kallade bekvämlighetsskäl. Det är nemligen under nuvarande förhållanden så, att det understundom visar sig särdeles svårt att kunna komma till något beslut. Det är synnerligen obehväma följder, som det närvarande förhållandet medför. Herr Andersson anförde till bestyrkande af sin uppfattning ett exempel. Jag skall å min sida också anföra ett, som ej kan fränkännas sin betydelse.

En brefskrifvare från Malmö har meddelat följande:

Vid allmän kyrkostämma i Malmö den 31 oktober 1890, då bland andra ärenden förekom en lönefråga, verkställdes till sist votering, som, till följd af voteringssättet vid dylika stämmor, tog en tid af omkring fem och en half timmar eller från kl. 7 e. m. till kl. 12,30 på nästa dags morgon. De afgifna rösternas antal var dock endast respektive 2,259 och 2,145 och de röstande personerna voro blott ett hundra, medan enligt röstlängden finnas öfver 8,000 röstberättigade. Detta exempel synes mig angifva, huru nära nog omöjligt det skulle vara att komma till ett slut, i händelse ett större antal röstegande infunne sig vid dylika omröstningar. Min brefskrifvare tillägger vidare, att det var en ren tillfällighet, att saken blef så fort afgjord, ty det ifrågasattes först votering om kontraposition, och om icke ordföranden lyckats öfvertala förslagsställaren att afstå från yrkandet derom, så är det föga sannolikt, säger brefskrifvaren, att sammanträdet slutat förr än kl. 5 följande dag. Brefskrifvaren nämner ännu flera exempel, men det torde vara onödigt att trötta kammaren genom att redogöra för dem. På det att kammarens ledamöter emellertid icke må tro, att detta är blott lösa uppgifter, vill jag nämna, att brefskrifvaren är den person, som vid den ifrågavarande kyrkostämman förde protokollet, och som vid dylika tillfällen brukar vara protokollsförare. Han har sålunda fullt reda på förhållandena.

Jag skall icke längre upptaga tiden, utan ber blott att med stöd af hvad jag anført få hemställa om bifall till herr von Krusenstjernas yrkande.

Herr Dieden förklarade sig instämma med herr Skytte.

Herr Nilsson i Skärhus: Blott några få ord med anledning af motionären herr Eklunds påstående, att jag yttrat, att det låge någonting under denna framställning. Hvad jag dermed menade var, att, när jag såg förslaget, den tanken uppsteg hos mig, att, om lagförslaget blir genomfördt i dessa större städer, det knappast kommer att dröja så länge, förrän det genomföres äfven i de mindre städerna och slutligen äfven på landsbygden. Jag ser deri en tillbakagång, som jag fruktar, och denna omständighet har gifvit mig anledning att reservera mig mot utskottets förslag.

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

(Forts.)

Det har talats mycket om de svårigheter vid kyrkostämmorna, som med de nuvarande bestämmelserna förefinnas i de större städerna, och jag medgifver gerna, att dessa klagomål kunna vara berättigade. Men vi må komma i håg, att det i alla fall i hufvudsak, äfven om förslaget antoges, skulle blifva lika förhållande. De som vilja utföra sin talan, få vara på samlingsplatsen lika länge som den, som har uppdraget att föra protokollet vid stämman. Jag tänker vidare på, att denna person kan hafva möjlighet att dagen efter kunna hvila sig efter denna ansträngning, men så är icke förhållandet med de flesta, som bevista stämman, dessa få, möjligen till stor del nästa morgon, tidigt gå i arbete för att skaffa lifsuppehälle åt sig sjelf och de sina, men uppoffra gerna några timmar på kyrkostämmorna för att skydda sig för allt för stora utgifter. Jag tycker då, att det under sådana förhållanden vore skäligt, att de äfven finge sjelfva utöfva sin talau.

Herr Wijkander: Onekligen är det stora svårigheter, som uppstå, när man å kyrkostämmor i de större städerna skall försöka åstadkomma beslut. Man har der mycket svårt att få några beslut om detaljfrågor genomförda, och därför är det helt naturligt, att man vill tänka på, om man från kyrkostämmorna kunde öfverflytta särskildt en del af de ekonomiska spörsmålen till en annan institution.

Det är därför som jag tycker, att det vore riktigt, om det i detta afseende anordnades en undersökning, så allsidig som den af lagutskottets vice ordförande föreslagna. Emellertid torde det vara bekant, att Första Kammaren redan har bifallit utskottets betänkande på det sättet, att kammaren anslutit sig till herr Eklunds motion med utelämnande af herr Hammarlund, och under sådana förhållanden vore jag nästan böjd att genast yrka afslag å det hela. Åtminstone bör Andra Kammaren affatta sitt beslut så, att hela frågan för denna riksdag faller, ty jag skulle på det högsta beklaga, om vi skulle få ett beslut i öfverensstämmelse med det, som Första Kammaren fattat.

Göteborg har haft den lyckan att sedan ganska lång tid tillbaka dels hafva kyrkofullmäktige, som behandla de kyrkliga angelägenheterna, dels fått skolfrågorna hänvisade till stadsfullmäktige, och vår erfarenhet i Göteborg är, att denna anordning är synnerligen lämplig.

Jag skulle i allt väsentligt kunna ansluta mig till herr Hammarlunds utförliga motivering för hans yrkande, och vill endast tillägga, att det väckte mycket stora betänkligheter i Göteborg, när vi fingo se,

Angående ändringar i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m. att den komité, som af Kongl. Maj:t tillsatts för att undersöka, huru man skulle kunna ordna folkskoleförhållandena i de större städerna, hade föreslagit särskilda skolfullmäktige och skolfrågorna sålunda skulle tagas från stadsfullmäktige.

Det vore mycket beklagligt, om det blefve en särskild myndighet, som skulle behandla kyrkliga frågor och skolfrågor. Antingen skulle denna myndighet komma att blifva tillsatt uteslutande med tanke på de kyrkliga frågorna och hufvudsakligen vara ett uttryck för den religiösa strömningen inom församlingen, men hafva mycket litet sinne för ekonomiska spörsmål, eller också skulle skolfrågorna och medlemmarnes ställning till dem träda i förgrunden och fullmäktige väljas med hufvudsaklig hänsyn till de ekonomiska spörsmålen och de kyrkliga intressena få stå tillbaka. För min del anser jag lämpligast, att de kyrkliga frågorna behandlas för sig, och att man deremot öfverlåter skolfrågorna åt stadsfullmäktige.

Jag ber äfven att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att det icke är småsaker, som det här är fråga om. I Göteborg är det ungefär hvar femte år, som vi bygga ett folkskolehus om cirka 300,000 kronor, och der byggas dessa icke med lånemedel, utan man fördelar summan på ungefär 5 år, och lämpar de belopp, som årligen för detta ändamål uttaxeras, efter stadens öfriga utgifter, så att hela utgiftsbeloppet kommer att ställa sig, i stort sedt, lika alla åren.

Jag vill derfor uttala mig för en allsidig undersökning sådan som af lagutskottets vice ordförande föreslogs, men endast under den förutsättning vill jag vara med om att begära en undersökning, att denna blir så allsidig som möjligt. I annat fall skulle jag helst se, att frågan här blefve besvarad med rent afslag.

Häruti instämde herr *Melin*.

Herr Waldenström: Såsom representant för en af de städer, som väl kunna räknas till de större i vårt land, skall äfven jag beatt få vitsorda behovet af en kyrkofullmäktigeinstitution, då det gäller ekonomiska ärenden. Såsom det nu tillgår, fattas på kyrkostämmor ganska viktiga beslut af en högst tillfällig majoritet.

Det kan äfven inträffa t. ex., att, när ett beslut utfallit annorlunda, än ordföranden i kyrkorådet önskat, han ställer till en ny kyrkostämma för afgörande af samma fråga, samt dervid lagar så, att det blir en annan lika tillfällig och hopsamlad majoritet, som besluter raka motsatsen. Det är ju lätt att förstå, huru många svårigheter och olägenheter, som deraf kunna uppstå.

Jag skall derfor anhålla att få yrka bifall till det af utskottets vice ordförande framställda förslaget.

Herr von Krusenstjerna: Jag skall icke inlåta mig på frågan, hvilka de fullmäktige skulle blifva, åt hvilka en del af kyrkostämmans befogenhet skulle öfverlåtas särskildt hvad folkskoleangelägenheter angår,

om det skulle blifva stadsfullmäktige eller skolfullmäktige. Jag gör det icke, emedan lagutskottet icke yttrat sig derom. Hvad lagutskottet föreslagit, är endast att erhålla en, såsom föregående talare uttryckt sig, allsidig utredning af dessa frågor.

Jag begärde ordet närmast med anledning af ett yttrande af min kamrat inom lagutskottet, då han i den af lagutskottet föreslagna skrifvelsen spårade en början till undertryckande af mindretalets rätt och befarade, att om man för de större städerna uppdrog beslutanderätten i vissa kyrko- och skolfrågor åt särskilda delegerade, skulle detta endast vara första steget till att äfven vidtaga samma åtgärd i de mindre städerna och på landet. Men, mina herrar, möjligheten att besluta inrättandet af särskilda delegerade finnes ju redan enligt 1862 års författning om kommunalstyrelse på landet. Redan denna medgifver möjligheten för kommunerna att öfverlåta sin beslutanderätt åt kommunalfullmäktige; och jag tror, att fastän det gått 33 år sedan dess, finnes denna institution i ytterst få kommuner, jag tror knappt i någon enda kommun i Sverige. Detta visar, att med hänsyn till institutionens utsträckning till landsbygden någon synnerlig fara af en sådan åtgärd väl icke är att frukta. Hvad som här föreslagits, är ju endast att för de större städerna beträffande kyrko- och skolfrågor fakultativt införa hvad som redan alltsedan 1862 års kommunalförfattning i fråga om öfriga kommunala angelägenheter funnits obligatoriskt för de större städerna med öfver 3,000 invånare, nemligen att i den icke skall vara allmän rådstuga, utan stadsfullmäktige. Och jag tror, att vi kunna vara ense om, att någon missbelåtenhet med denna institution icke finnes, utan tvärtom. Det är ju rent praktiska skäl, som föranleda, att, när inom en kommun befolkningen växer i någon större grad, det icke vidare går för sig att åt primärförsamlingen öfverlemna beslutanderätten, utan för att maskineriet skall kunna funktionera, måste den öfverlemnas åt särskilda fullmäktige. Och nu är det endast en utredning härom, som utskottet föreslagit.

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.*

(Forts.)

Herr Andersson från Malmö: Jag skall be att få svara ett par ord på hvad de herrar sade, som talade för förslaget; och jag skall då först vända mig mot den högt ärade motionären, herr Eklund.

Det skäl, som han i sin motion framhållit för bifall till förslaget, nemligen att det skulle kunna inträffa, att vid åtskilliga kyrkostämmor man icke skulle kunna få någon lokal, som rymde alla dem, som der infunne sig, tyckes han hålla mycket styft på, ty han har äfven här under debatten framhållit det. Men detta är ett mycket litet talande och för mig mycket litet vägande skäl. I fall man finge använda ett sådant skäl, så skulle man t. ex. kunna säga detsamma om våra kyrkor. Jag vill anföra ett exempel. Det finnes i Malmö tre församlingar, bland dem Sankt Pauli, som består af 23 å 24,000 själar. Kyrkan i Sankt Pauli församling rymmer endast cirka 1,500 personer, vill jag minnas. Nu kunde någon väcka förslag vid kyrkostämman, att, då vår kyrka icke rymmer mer än 1,500 personer, vi måste bygga

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*
(Forts.)

så och så många kyrkor inom församlingen, ty det kan ju hända, att alla, som kunna gå i kyrkan, skulle vilja bevista gudstjensterna. Jag tror, att man får lägga till grund för sina beslut, hvad som *har* inträffat och icke hvad som *möjligen kan* inträffa. Ett faktum är, att jag åtminstone aldrig hört hvarken från Malmö eller något annat större stads-samhälle, att personer, som vilja besöka en kyrkostämma, nödgats gå derifrån af brist på plats. Det skälet tycker jag således man icke behöfver tala om.

Jag ber att äfven få vända mig mot herr Falk. Han sade, att det glädde honom, att kyrkostämman i Malmö någon gång fattat kloka beslut. Jag ber då få säga, att detta inträffat många gånger, och jag beklagar, om det aldrig har skett i Jönköping.

Vidare sade herr Falk, att om man någon gång uppträder vid kyrkostämma och har en annan åsigt, än andra hafva, så blir man ofta nedtystad. Det är mycket beklagligt, att så varit förhållandet. Det har kanske inträffat äfven vid andra tillfällen, att det gått ganska bullersamt till; men hvems skulden varit, skall jag icke inlåta mig på, och hvems skulden varit i Jönköping, vet jag icke.

Min ärade bänkkamrat, herr Skytte, sade, att missnöjet i Malmö med den nuvarande kyrkostämmoförordningen är ganska stort; och det skall jag gifva honom rätt i. Men majoriteten inom Malmö samhälle eller åtminstone bland dem, som bevistade kyrkostämman, då fullständigt förslag om att få kyrkofullmäktige utsedde framlagts till behandling, var för att behålla det nuvarande sättet att behandla kyrkornas och skolornas angelägenheter. Och jag tror, att de flesta, som äro missnöjda med den gällande förordningen, äro det därför, att de icke vilja uppoffra någon tid. De anse det vara allt för tidsödande att ett par gånger om året bevista dessa kyrkostämmor. Jag tror, att detta är för dem ett ganska viktigt skäl. I fall jag i mitt förra anförande sade, att det är det viktigaste skälet, ber jag att få taga det tillbaka, men jag har menat, att det är ett ganska viktigt skäl.

Vidare yttrade herr Skytte, att han ansåg det icke vara rätt att lemna i kyrkostämmans hand att besluta i så stora ekonomiska frågor. Det kan tyckas så. Men vi skola tänka oss, att kyrkostämman har sina deputerade. Den väljer hvarje år sin kyrkostyrelse eller det så kallade kyrkorådet. Och detta kyrkoråd skall förbereda frågorna och framlägga en fullständig budget. Kommer ett nytt förslag, som skall framläggas för kyrkostämman, så skall det tryckas, och hvarje församlingsmedlem kan gå upp på pastorsexpeditionen och få sitt exemplar. Det är således icke kyrkostämman, som på rak arm fattar beslut, utan jag tror, att de ganska noga öfvervägas.

Hvad beträffar den frågan, som tog så lång tid att besluta om, jag tror det var från kl. 7 till kl. 12, vill jag upplysa herr Skytte — ty jag var sjelf närvarande — att det här gälde en principfråga. Kyrkorådet hade nemligen framkommit med förslag om att tillsätta en

kyrkokamrerare med 5,000 kronors lön. Stämmans majoritet ansåg emellertid, att de kvalifikationer, som erfordras för att föra kyrkans räkenskaper, icke vore större, än att en vanlig skrivare eller bokhållare skulle kunna sköta dessa räkenskaper; det behöfdes icke, ansåg man, akademiska studier eller någon högre bildning för att sköta dessa kall. Och därför ansågs det, att med 3,000 kronor, 2,000 i lön och 1,000 i tienstgöringspenningar, denne man vore tillräckligt aflönad för sin befattning. Det var just principfrågan, som gjorde, att man skred till votering, och det må man icke klandra.

Jag yrkar rent afslag.

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.*
(Forts.)

Herr Petri: Ehuru jag är från en liten stad, har jag likvisst någon erfarenhet om den nuvarande kyrkostämmoinstitutionens olämplighet, hufvudsakligen på grund deraf, att kyrkostämmorna nästan aldrig äro besökta af några andra än några få funktionärer af kyrko- eller skolrådet, hvilka diktera besluten.

Jag tror därför, att en förändring i öfverensstämmelse med herr Eklunds förslag skulle vara nyttig och nödig. Nu har af herr Hammarlund äfven framställts ett förslag om att skolfrågor skulle öfverlemnas till stadsfullmäktiges afgörande, och det kan ju finnas mycket, som talar för den saken, men jag tror, att dessa frågor skulle blifva mera allsidigt pröfvade genom tillsättande af en särskild nämnd, som skulle öfvertaga kyrkostämmans funktioner.

Man kan ju tänka sig, att det finnes personer inom ett samhälle, som hafva stora förutsättningar för att besluta i sådana frågor, som nu afgöras på kyrkostämmor, men som deremot i allmänhet icke äro lämpliga för stadsfullmäktigeinstitutionen. Derför tycker jag, att det icke skulle skada, att det blefve två särskilda institutioner, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige. Dessutom anser jag äfven, att man derigenom mindre frantager flertalet beslutanderätten, ty det är naturligen flertalet, som kommer i en bättre ställning genom att det får välja två, än om det får välja en institution, nemligen stadsfullmäktige.

På dessa skäl anhåller jag att få yrka bifall till det af herr von Krusenstjerna framställda yrkande.

Herr Eklundh från Lund. I allra största korthet anhåller jag att få ansluta mig till det af utskottets vice ordförande framställda yrkandet. Jag skulle i likhet med herr Hammarlund på det lifligaste beklaga, om det af komiterade föreslagna sätt för handhavande af folkskolans angelägenheter skulle antagas, eller att vårdnaden om dessa angelägenheter skulle öfverlemnas till särskilda för detta ändamål utsedde fullmäktige.

Jag tror, att stadsfullmäktige, åt hvilka afgörandet om städernas mesta utgifter är öfverlemnadt, bättre än särskilde »skolfullmäktige» torde kunna behandla och i sammanhang med städernas öfriga budgetsfrågor afgöra utgiftsstaterna äfven för folkskolorna.

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.* Om det här vore ifrågasatt att framtagna de nu å kyrkostämma röstberättigade i städerna den rätt, dem tillkommer, skulle jag icke vilja vara med om att för min del understödja ett sådant förslag, men detta är alldeles icke afsigten.

Både motionärernas förslag och utskottets betänkande gå i den riktning, att ett dylikt steg icke skulle tagas, förr än vederbörande kommuner sjelfva derom beslutat, och utskottet har, såsom bekant, till och med bestämt en viss majoritet för fattande af ett sådant beslut.

Då det således beror på en hvar kommun sjelf att pröfva och afgöra, om det är för kommunen lämpligt att införa det föreslagna sättet för dessa angelägenheters afgörande, ser jag icke något skäl för att ej tillstyrka bifall till det af utskottets vice ordförande framställda förslaget.

Herr Swartling: Herr talman! Då äfven jag instämt uti den af min bänkamrat väckta motionen, tillåter jag mig, med stöd af uti densamma anförda skäl och på grund af hvad här yttrats till förmån för motionen, att yrka bifall till lagutskottets hemställan, med den ändring, som af utskottets vice ordförande blifvit föreslagen.

Herrar *Larsson* från Upsala och *Bruzelius* förenade sig med herr Swartling.

Herr Schönbeck: Då det föreliggande förslaget, om det blefve upphöjdt till lag, skulle enligt mitt förmenande endast tjena till att ytterligare öka och befästa ett fåtalsvälde, hvaraf vi redan hafva mer än nog; då deraf sannolikt jemväl skulle följa, att folkets nu vaknade intresse för skolväsendet och dermed i samband stående frågor skulle slappas, enär församlingsborna icke mera fingo å kyrkostämma yttra sig, och då kyrkofullmäktige antagligen skulle, likasom nu ofta är fallet med stadsfullmäktige, alltjemt omväljas af sig sjelfva och andra höga röstegande, och alltså kyrkofullmäktigskapet i allmänhet fortsättas för lifstiden, likasom förr kyrkovärdskapet, så anser jag förslaget vara otidsenligt och stridande mot lagarne för ett folks rätta utveckling.

Beträffande utlåtandet i hvad det rörer herr Hammarlunds motion, så tror jag det är bäst att icke antaga något sådant förslag förr än en sådan ändring i förordningen om kommunalstyrelse i stad vidtagits, att af de afgående stadsfullmäktige icke flera än hälften finge omväljas vid då inträffande val. På detta sätt skulle en behöflig om-sättning af stadsfullmäktige kunna ernås.

På dessa grunder yrkar jag afslag å motionerna och utskottets hemställan äfvensom å det af herr von Krusenstjerna under öfver-läggningen framställda förslag.

Herr Hedin: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till det, som yttrades af den talaren, som nu satte sig, men jag skall dock anhålla att härtill få lägga några ord.

Jag förmodar, att denna fråga, som synes vara inskränkt till att gälla endast ett mindre antal af rikets kommuner, kanske icke i så hög grad intresserar flertalet af kammarens ledamöter, men jag anhall, att kammaren behagade besinna, att, om denna s. k. reform — reform baklänges — blefve genomförd, fråga om fortsättning af denna rörelse snart nog kunde komma att gälla öfriga, icke endast stads-kommuner, utan äfven kommuner på landet, d. v. s. blifva en rörelse till att i största möjliga mån beröfva församlingarna deras nu egande beslutanderätt och öfverflytta densamma på presten och ett honom omgifvande kotteri af matadorer. Då skall det gå lätt, hvad vi hittills lyckats afvärja, t. ex. i Stockholm, att bygga för halfva eller hela millioner nya kyrkor, som vi icke behöfva, emedan redan befintliga hafva tillräckligt utrymme för de kyrkobesökande, och att för dessa nya kyrkor uppsätta nya legioner af prester.

*Angående
ändringar i
förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

(Forts.)

Dessutom vill jag nämna, att det är alldeles vilseledande att göra en jämförelse mellan kyrko- och stadsfullmäktige, ty de förres arbets-område är icke på något sätt jemförligt med de senares, stadsfullmäktiges. Af stadsfullmäktige måste man fordra ett så träget arbete, att man icke gerna i en stor kommun skulle kunna öfverlemna det åt totaliteten af alla röstberättigade medlemmar. Så förhåller det sig deremot icke på det kyrkliga området.

Om det nu vidare är så, att kyrkostämmorna äro fåtaligt besökta, såsom en talare yttrade, så kan det hjälpas genom en billig jemkning af rösträtten; och den omständigheten, att kyrkostämmorna i allmänhet äro fåtaligt besökta, hindrar icke, att de kunna blifva tillräckligt, tillräckligt talrikt besökta, när det gäller att afvärja ett attentat.

Detta kunna vi göra nu, men icke om detta förslag antages.

Jag anhåller om afslag på alla de framställda förslagen.

Herr Hammarlund: Jag skall endast be att få anmärka, att hvad särskildt den siste talaren anförde mot de föreliggande förslagen icke drabbar mitt förslag, som ju endast afser att i de större städerna, der de många och vexlande kyrkostämmorna ej lämpligen kunna hand-hafva saken, om enhet skall vinnas — öfverlemna bestämmandet af folkskolebudgeten åt stadsfullmäktige. Om de rent kyrkliga ärendena har jag icke framställt något yrkande. Lika med den förre talaren anser jag förslaget om kyrko- eller skolfullmäktige vara ett rent reaktionärt förslag. Deremot innefattar efter mitt förmenande förslaget om att i större städer öfverlemna bestämmandet af folkskolebudgeten åt stadsfullmäktige en framtidsreform, som förr eller senare kommer att lösas. Om, såsom är troligt, förslaget nu faller, så sker detta endast därför, att det är nytt och outredt.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan, *dels* på bifall till det af herr von Krusenstjerna under öfverläggningen framställda förslag och *dels* på

afslag å samtliga i ämnet framställda förslag, och förklarade herr talmannen anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till herr von Krusenstjernas förslag. Votering blef emellertid begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits afslag å samtliga förslagen, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som beträffande lagutskottets förevarande utlåtande n:o 41 bifaller det af herr von Krusenstjerna under öfverläggningen framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen visade 71 ja, men 102 nej; och hade kammaren sålunda fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 12.

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

Slutligen föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6 (11), i anledning af väckt motion angående förbud mot tillverkning af fosfortändstickor.

Uti en till utskottet remitterad motion (n:o 102) hade friherre *W. G. von Schwerin* föreslagit, »att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, dels att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke tillverkning här i riket af tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig (hvit eller gul) fosfor ingår, må kunna alldeles förbjudas, dels ock att föreskrift må meddelas derom, att dylika tändstickor ej må till riket införas eller härstädes hållas till salu eller utbjudas»; och hemställde utskottet:

»att Andra Kammaren ville på det sätt bifalla motionen, att kammaren för sin del beslutar,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida ej föreskrift må böra meddelas derom, att tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig (hvit eller gul) fosfor ingår, icke få till riket införas eller der utbjudas eller hållas till salu, samt, derest dylik föreskrift pröfvas erforderlig, för Riksdagen framlägga förslag till lag i ämnet».

Efter uppläsande häraf begärdes ordet af

Herr Andersson i Ölsund, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening och nu yttrade: Herr talman, mine herrar! Som herrarne torde finna, har jag låtit anteckna mig såsom reservant vid detta betänkande, och jag har gjort det, emedan jag ansett, att motionen i sin helhet bort afstyrkas. Motionären anför såsom skäl för sin motion dels missbruket af fosfortändstickor i brottsligt syfte, dels uppkomsten af sjukdomen käkbensbrand eller nekros, dels ock dessa tändstickors eldfarlighet. Utskottet har emellertid efter tagen kännedom om nämnda sjukdoms utbredning funnit, att efter utfärdandet af kongl. förordningen den 18 februari 1870 faran härför icke är så stor. Skulle man nu förbjuda denna fabrikation, så komme de dermed syselsatta arbetarne, hvilka för närvarande uppgå till ett antal af 2,392, att gå miste om sin arbetsförtjenst. Dessutom blefve det en stor förlust för landet, enär exporten för närvarande uppgår till ett värde af 2 $\frac{1}{4}$ millioner kronor. Ur dessa båda synpunkter har utskottet också funnit sig böra afstyrka motionen i dess första del, och deruti är jag ense med utskottet.

Utskottets öfriga ledamöter hafva emellertid tillstyrkt motionen i dess senare del, medan jag deremot icke ansett de skäl, som anförts för tillstyrkande deraf, vara synnerligen starka. Förbjuder man också tillverkning och användning af fosfortändstickor i syfte att sålunda förekomma missbrukande deraf i brottslig afsigt, så är dermed icke mycket vunnet, då det ju fins så många andra sätt att använda, när det är fråga om att beröfva sig eller andra lifvet. Såsom prosten Redelius sade vid frågans behandling förra gången, måste man då på samma gång förbjuda båda knifvar och många andra nyttiga ting, om det skall blifva tillfyllestgörande, men så långt kan man ju icke komma. Jag anser därför, att det skälet icke är i någon mån afgörande.

Hvad eldfarligheten angår, så lærer väl vår allmoge numera vara så förtrogen med dessa tändstickor, att den faran icke är så stor. Fosfortändstickorna hafva nu tjenat till mensklighetens nytta i mer än ett halft sekel och kunna göra det längre ännu. Jag tycker, att det minst sagdt ser illa ut att tillåta deras tillverkning, men förbjuda användningen deraf inom riket. Skulle man följa Belgiens exempel och sätta fosforhalten något lägre, så kunde det kanske vara fördelaktigt, men att helt och hållet förbjuda all försäljning här i landet, tycker jag är att gå längre, än hvad behovet påkallar. Jag blef ensam inom utskottet om min åsigt, hvilket jag beklagar, men jag hoppas, att här i kam-maren åtminstone några skola vara ense med mig om att afslå motionen och utskottets hemställan.

Jag anhåller, herr talman, om afslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Amnéus: Angående fosfortändstickornas eldfarlighet fins ingen brukbar statistik. Mig förefaller dock, som om med hänsyn både

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

till deras beskaffenhet och det farliga tillverknings sättet de måste anses något eldfarligare än säkerhetständstickorna. Eldfarligheten anser jag emellertid icke vara så vigtig, att jag blott för den sakens skull vill vara med om ett förbud mot deras användning.

Värre är deremot deras giftighet och det missbruk, hvartill de begagnas. När denna sak var före 1892 i denna kammare, så fans det icke en så tillfredsställande statistik som nu, ty nu hafva vi en statistik, som är fullt bevisande i denna sak, och jag skall be att derifrån få anföra några få siffror.

Under tjuguårsperioden 1873—1892 uppgick antalet till medicinalstyrelsen officiellt anmälda dödsfall på grund af förgiftning till 1890. Af dessa förorsakades ungefär 40 procent eller 743 fall af fosforförgiftning. Fosforförgiftningarna hafva emellertid under denna period tillväxt så, att, medan de under de första fem åren utgjorde nära 8 procent, de under de sista fem åren uppgingo till nära 51 procent och sålunda hade mer än sexdubblats. I förhållande till alla af förgiftning förorsakade dödsfall hafva de af fosfor framkallade stigit från nära 9 procent 1874 till mer än 71 procent 1892 och sålunda mångdubblats 8 gånger, medan arsenikfallen gått ner och under de sista åren utgjorde blott 10 procent af hela antalet. Vid dessa 743 dödsfall på grund af fosforförgiftning var giftet intagit i ändamål af fosterfördrifning i 616 fall eller 83 procent. Förutsätter man nu, att i allmänhet vid dessa sista fall två lif för hvarje gång gått förlorade, så gör detta nära 62 människolif om året. Jag ber nu att få särskildt betona, att dessa siffror omfatta blott de officiellt anmälda dödsfallen, men icke dem, som ej kommit till myndigheternas kännedom, och ej heller de förgiftningsfall, som icke framkallat döden. Mig synas dessa siffror vara tillräckliga för att motivera ett förbud mot fosfortändstickors användning i landet. Det har gjorts och kan göras vissa invändningar mot utskottets förslag. Jag tänker mig, att den invändningen kunde göras, att säkerhetständstickorna skulle fördyras genom ett förbud mot fosfortändstickorna. Jag tror dock icke, att denna vara är så dyrbar, att en ringa förhöjning i priset skulle spela någon rol ens för de mindre bemedlade. För närvarande är priset på säkerhets- och fosfortändstickor i detaljhandeln lika.

Så har det invändts af den siste talaren, att det skulle vara en inskränkning i vår frihet och blifva obehvämt att icke få begagna fosfortändstickorna. Ja, jag vill gifva honom rätt i det, men kan man genom att försaka den bekvämligheten att bära några fosfortändstickor lösa i fickan rädda några människolif om året, så vore den försakelsen icke för dyrt köpt. För öfrigt kommer nog tekniken i våra dagar att sörja för att vi få det så behvämt både med plån och säkerhetständstickor, att fosfortändstickorna mycket lätt kunna ersättas. Säkerhetständstickorna kunna ju förvaras i bleckaskar eller messingsdosor, så att de icke taga någon skada af fukt. Den siste talaren sade, att det vore ändamålslost att taga bort fosfortändstickorna, ty det funnes ändå tillräckligt många utvägar till sjelfmord och fosterfördrifning. Ja, resonerar

man så, kan man taga bort hela giftstadgan, ty finnas knifvar och rep, så kunna sjelfmord ega rum. Andra medel finnas nog, men de äro först och främst mera uppseendeväckande och så duga de icke till fosterfördrifning. För sådant ändamål finnas dock äfven, efter hvad jag hört, andra medel, men de äro icke så lätta att anskaffa och kunna icke så omedelbart tillgodogöras. De måste skaffas från annat håll eller genom andra personer och kräfva vidlyftigare tillagning, i förhållande till den beqväma utvägen att obemärkt snatta undan några bundtar fosforstickor från husets förråd. Giftiga eller farliga saker kunna ju vara nödvändiga för allmänheten och få då icke förbjudas i handeln, men detta kan icke sägas om fosforstickorna, då man har så riklig tillgång på andra och bättre tändstickor.

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

Så kommer den invändningen, att det icke är riktigt att tillåta tillverkning och export af en vara, då den icke får importeras eller försäljas inom landet. Det skälet låter ju bra, men kan icke tillmätas mycket afseende, ty förhållandena äro så olika. Hos oss här i landet äro fosfortändstickorna umbärliga, därför att vi hafva andra och bättre tändstickor, men mångenstädes i utlandet är detta icke fallet. Dels fordrar vanan der fosfortändstickor, så att konsumenterna icke kunna förnås att begagna säkerhetständstickor och dels hålla sig fosfortändstickorna bättre än andra stickor i varma och fuktiga klimat. Då så är förhållandet, kan jag icke inse, att vi blott för den invändningens skull skola låta slå oss ur brädet på den utländska marknaden, så länge den behöfver fosfortändstickor.

Det skulle kunna ifrågasättas att gifva skadestånd till de fabriker, som nu tillverka fosfortändstickor och som icke skulle få afsättning för dem här i landet. Jag tror dock icke, att man behöfver fästa mycket afseende härvid, ty när man exempelvis för några år sedan förbjöd tapetfabrikerna att tillverka giftiga tapeter, så gjordes icke något anspråk på ersättning af statsverket, och när denna kammare 1889 förbjöd tillverkning af margarin, som dock icke var någon giftig vara, så lät den icke afskräcka sig af fruktan för att fabriker skulle begära någon ersättning.

Om nu emellertid kammaren skulle anse, att man icke bör helt och hållet förbjuda fosfortändstickorna, så kunde man dock gå ett steg i motionens syfte genom att förbjuda tillverkning af stickor med så hög fosforhalt, som de nu hafva. I Belgien t. ex. få de icke innehålla mer än 10 procent fosfor. Detta skulle medföra den fördelen, att det fordrades större quantiteter vid förgiftningsförsök, så att vederbörande icke skulle kunna tåla så stora doser, som erfordras för att åstadkomma döden. Dessutom lära dessa tändstickor innehålla ett ämne, som heter löslig barytsalpeter, hvilket verkar som ett kräkmedel, hvarför naturligtvis svårigheten att intaga detta gift blir ändå större. Men det fordras naturligtvis en noggrann kontroll, så att icke tillverkarne göra dessa tändstickor giftstarkare, än hvad lagen bestämmer. Jag föreställer mig, att så lätt kunde ske; åtminstone har det visat sig, att hit importerade belgiska tändstickor, som uppgifvits hålla 10 %

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.
(Forts.)*

fosfor, vid undersökning i sjelfva verket befunnits hålla $15\frac{1}{2}$ procent. Men denna kontroll komme naturligtvis att medföra mycken kostnad och omgång; och för öfrigt är det en sak, som regeringens utredning finge afgöra. Derfor tycker jag, man lika gerna kan gå in på utskottets förslag, hvarför jag ber att få yrka bifall dertill.

Herr Hedgren: I strid med de skäl, motionären anfört såsom stöd för sitt förslag, har utskottet, efter föregående utredning och efter inhemtande af upplysningar, kommit till den åsigt, att någon större yrkesfara vid sjelfva tillverkningen af fosfortändstickor icke förekommer, hvarför utskottet i detta afseende afstyrkt motionen.

Då jag härutinnan är af samma åsigt som utskottet, skall jag lemna denna del af frågan för att i stället se till, om de öfriga skälen verkligen äro sådana att man rimligtvis kan komma till ett sådant resultat, som utskottet gjort.

De andra skälen äro två, nemligen dels fosfortändstickornas stora eldfarlighet och dels det missbruk till förgiftning, hvartill dessa tändstickor enligt utskottets mening ge anledning.

Angående eldfarligheten har visserligen utskottets ordförande sagt, att det icke är så farligt med den saken, och det tror jag verkligen. Ty, ehuru man väl må medgifva, att säkerhetständstickorna väl äro mindre eldfarliga än fosfortändstickorna, kan jag dock icke gå så långt som utskottet och taga det rent af som ett axiom, att en stor del eldsvådor uppkomma af fosfortändstickor. Tvärtom, de notiser, man får se i tidningarna, ge vid handen, att det i allmänhet varit andra orsaker, och särskildt vill jag påpeka dessa fotogénlampor, som så ofta orsakat eldsvådor. Men de här ständiga ropen om tändstickornas eldfarlighet kunna verkligen äfven hos andra än dem, som först börjat dermed, inpregla föreställningen om deras farlighet; och särskildt försäkringsbolagen, som saken här närmast gäller, komma kanske snart att tänka äfven på den omständigheten. Den enda följden, som det skulle medföra, vore naturligtvis förhöjda premier, men om så skulle ske, finge man nog snart höra ett annat rop, då kanske det icke blefve så farligt med eldfarligheten, måhända komme klandret snarare att träffa försäkringsbolagen. Utskottets ärade ordförande har slutligen lagt största hufvudvigten vid förgiftningsfallen, som fosfortändstickorna åstadkomma, och det är icke min mening att bestrida de siffror, han efter ett angifvet arbete anfört.

Men då den ärade ordföranden förklarade, att visserligen andra medel stode till buds för sjelfmordskandidater, men att dessa icke användas i så hög grad som fosfor, tror jag, att han icke tillräckligt satt sig in i dessa saker. Ty enligt statistiska byråns uppgifter angående dödssätten bland sjelfmördare, förekommo 1893 sjelfmord, begångna genom hängning och strypning till ett antal af 349 fall, genom dränkning 86, genom skott 80, och genom förgiftning 114, men bland dessa senare uppgifves fosforförgiftning endast i 71 fall. Således komma fosforförgiftningarna först i fjerde rummet. Jag undrar, om

man af den omständigheten kan finna någon rimlig anledning att förbjuda försäljning och användning af dessa tändstickor. Som herrarne hörde, sade utskottets ordförande, att de i synnerhet användas för fosterfördrifningar. Jag medger gerna det ohyggliga i dessa siffror, men om vi här skulle förbjuda användningen af dessa tändstickor, så tror jag, mine herrar, att dessa sjelfmord säkerligen icke i någon mån komma att förminska, utan man tvingar endast dessa sjelfmordskandidater att använda andra medel.

Kanske blir följden af att man stiftar en lag, som förbjuder försäljning af tändstickor endast därför att de användas som sjelfmordsmedel, endast den, att man kommer och säger: här äro så många, som hänga och strypa sig, ända till 349, således öfver hälften af begångna sjelfmord, så vi få lof och se till, att man inte säljer rep, och framför allt få vi se till, att de, som ha sådana i sin ego, hålla dem inlästa i skåp alldeles som gift. Möjligt är, att det skulle kunna gå för sig, men jag tror icke, man skulle vinna något med den saken.

För egen del åtminstone kan jag slutligen icke annat än finna det motbjudande, att man här i landet tillåter tillverkningen af en vara, som anses så helssofarlig för allmänheten, att man förbjuder dess försäljning och användning inom landet, men å andra sidan gerna tillåter utländingen att köpa den.

Visserligen har utskottets ordförande anfört, att helt andra förhållanden äro rådande hos oss mot i utlandet, då i utlandet dessa tändstickor äro oundärliga, men icke för oss. Ja, det är väl ganska möjligt att säga så, men jag tror icke, det håller streck, om man närmare betraktar saken, ty nog kan utländingen lefva utan våra fosfortändstickor och använda säkerhetständstickor i stället.

För öfrigt, om man skulle förbjuda försäljningen i Sverige, men tillåta tillverkningen, kan det mycket väl hända, att den omständigheten på den utländska marknaden af våra konkurrenter begagnas som vapen mot våra tändstickor, då dessa med skäl kunna säga om våra tändstickor, att de äro så farliga, att man icke kan tillåta deras användning i Sverige, hvarför det icke är värdt att köpa dem, utan bättre att ta deras i stället, som icke ha så helssofarliga egenskaper. Följden skulle kunna blifva, att fabrikationen så småningom inskränktes och kanske till sist alldeles upphörde, och vi finge då en arbetarestock på en 4, 5, å 6,000 man, som står utan bröd. Visserligen kan man säga till dem, att de få skaffa sig annat arbete, men man bör väl akta sig för sådana experiment, och jag tror i alla fall inte, man vinner något med en sådan lagstiftning som den föreslagna.

Derför, herr talman, ber jag att få yrka afslag å såväl motionärens förslag som utskottets hemställan.

Med herr Hedgren instämde herr *Petri*.

Herr Lasse Jönsson: Nu äro vi åter inne på en af dessa skrivelser, som det brukar gå så lätt att få igenom. Detta reglemen-

Angående förbud mot tillverkning af fosfortändstickor.

(Forts.)

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

terande och detta klafbindande af folkets frihet har rent af blifvit en sjukdom, som på senare åren kommit på oss.

Nu är fråga om att stifta en lag, som skall förbjuda oss att begagna en vara, som är af alla känd och af de flesta begagnad som en nödvändighetsartikel, men icke förbjuda tillverkningen af densamma. Utskottets ordförande har tröstat oss med, att vi lika bra ändå få sälja varan utomlands. Det skall således icke bli något intrång mot fabrikanter, utan han får tillverka sin vara fortfarande, bara med den skilnaden, att han får försälja den endast utomlands. Men vi få icke begagna dem. Tro verkligen herrarne, att det kommer att hålla streck? Ha vi en vara, som anses så farlig, att man stiftar en lag för att förbjuda oss begagna den, tro herrarne då, att det blir någon annan, som köper den? Det är endast en undanflygt, som utskottet försökt för att minska oviljan mot att förstöra en viss fabrikation och hjälpa upp en annan, nemligen fabrikationen af säkerhetständstickor.

Jag är rädd för att vi gå för långt med dessa skrivelser, detta oupphöriga reglementerande i än det ena, än det andra afseendet.

Nu säger man, att dessa fosfortändstickor äro så farliga, ty folk bränner sig på dem. Är någon så okunnig, att han begagnar dem oförsigtigt, blir han nog snart vis af skadan och lär sig handtera dem.

Herrarne i utskottet ha visserligen beväpnat sig med statistiken, sökt visa vådan med dessa svafveltändstickor, men man kan äfven skada sig med säkerhetständstickor. Jag känner åtminstone ett fall, der en flicka blef blind för alltid genom en gnista, som flög upp i ögat, då hon skulle stryka eld på en säkerhetssticka mot lådans plån, och vi hafva troligen litet hvar sett, huru sprakande gnistor bortflyga vid strykning, så att nog kunna olyckor uppstå äfven vid begagnande af säkerhetständstickor.

Några påstå, att man skall stryka uppåt eller emot sig, i stället för nedåt, som man annars brukar, för att undgå att skada sig, men icke iakttager man denna regel alltid.

I detta afseende anser jag fosfortändstickorna mindre farliga, ty på dem kan man med beqvämlighet stryka eld huru som helst och icke nödvändigt på ett plån.

Mina herrar, låt oss vara allvarsamma med våra skrivelser och icke alltför mycket påyrka reglementerande af den ena fabrikationen efter den andra och såmedelst klafbinda näringarna och hela folket. Jag yrkar afslag å motionen.

Herr Wallis: Då det är antagligt, att jag är den enda här i kammaren, som har någon på egen erfarenhet grundad kunskap om det sorgliga tillstånd, som i afseende å dessa i utskottets betänkande omnämnda hemska fosforförgiftningar nu råder här i Sverige, skall jag be att få yttra några ord i frågan.

Vi se af utskottets betänkande, att inom Riksdagen vid åtskilliga föregående tillfällen framkommit motioner, uti hvilka man föreslagit afskaffandet af fabrikationen af tändstickor, till hvilka man använder

fosfor, nemligen gul fosfor, som är den giftiga formen af detta ämne. Dessa motioner hafva samtliga afslagits och detta synes mig alldeles icke märkvärdigt, då de samtliga hufvudsakligen baserats på skäl, som icke kunna anses tillfyllestgörande. Det främsta af de antydda skälen har varit det, att fabrikationen af fosfortändstickor skulle vara i hög grad helsovådlig för de med densamma sysselsatta arbetare och hos dem förorsaka den sjukdom, som kallas fosfornekros. Men hvad förhållandet i närvarande tid angår, kan man icke säga att detta påstående eger sin giltighet, ehuru i forna tider sjukdomen ganska ofta förekom hos de arbetare, som voro sysselsatta med fabrikationen af sådana tändstickor. Nu för tiden åter visar sig en ständigt fortgående minskning i antalet af dessa sjukdomsfall *dels* i följd af de skyddsanordningar, som föreskrifvits, och *dels* äfven i följd af en bättre tillsyn öfver efterlevandet af de i detta afseende utfärdade förordningarne. Emellertid har nu frågan kommit i ett absolut nytt läge, och jag kan försäkra, att alla läkare, åtminstone alla svenska läkare, måste anse, att det är synnerligen önskvärdt, att åtgärder vidtagas för att minska möjligheten för allmänheten att så lätt kunna bereda sig tillgång till gul fosfor. — De talare, som förut yttrat sig mot utskottets förslag, synas mig verkligen icke fullt hafva gjort klart för sig hvad frågan *nu* innebär, trots allt hvad som vid föregående riksdagar i densamma förekommit. Jag åter, som är obducent och i sådan egenskap har till åliggande att på vetenskaplig väg taga reda på dödsorsakerna i en mängd hithörande fall, kan meddela, att man under de senaste 20 å 25 åren gjort alldeles förvånande iakttagelser i afseende på fosforförgiftningarnes framträdande i allt större och större talrikhet, i hvilket afseende de nu till den grad trädt i förgrunden, att de för närvarande utgöra öfver $\frac{2}{3}$ af samtliga förgiftningsfall, det vill säga, att af samtliga de personer, som här i landet dö af förgiftning och för hvilka dödsorsaken konstateras på vetenskaplig väg genom medicolegal obduktion, hafva ungefär 70 procent aflidit till följd af fosforförgiftning. Detta är ett förhållande, som är så anmärkningsvärdt, att jag icke vet, att statistiken från något annat land kan visa ett liknande förhållande, och ännu anmärkningsvärdare är det, att detta höga procenttal uppnåts under en så kort tid som 20 å 25 år, ty längre tillbaka i tiden var det allenast omkring 10 procent af samtliga förgiftningarne, uti hvilka fosfor användts, och jag är öfvertygad om att i fall man ginge ännu längre tillbaka i tiden, skulle siffran blifva ännu mindre. Det är således tydligen konstateradt, att det är först på senare tider, som allmänheten kommit under fund med fosfors användbarhet i nu ifrågavarande afseende. Vidare torde man också böra lägga märke till, att om man fråndrager dessa fosforförgiftningar, har under den af mig omnämnda tiden antalet af samtliga öfriga förgiftningsfall icke ökats, utan ökningen beror uteslutande på det högre antalet af fosforförgiftningar.

Tager man vidare reda på hvad för slags folk det är, som begå sjelfmord genom fosforförgiftning, skall man finna, att det så godt som

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

uteslutande är kvinnor, i det att kvinnorna utgöra 95 procent af hela antalet och männen allenast 5 procent. Och hvilka kvinnor är det vidare? Jo, statistiken visar, att 83 procent, således öfver $\frac{4}{5}$ af hela antalet, som ljugit döden af fosfor, hafva gjort det för ett bestämt angifvet ändamål. De hafva icke gjort det för att förgifta sig sjelfva, utan för att förgifta ett annat lif, de hafva gjort det i och för fosterfördrifning. Att saken sedan aflöper så, att de på samma gång de fördrifva fostret jemväl döda sig sjelfva, är icke af dem afsedt. Dessa kvinnor begå således själfmord allenast på grund af obekantskap om detta förfärliga ämnes beskaffenhet och det resultat, som begagnandet af detsamma medför. Och den, som sett fall af dessa, man kan icke kalla dem själfmord, utan måste säga dubbelförgiftningar, dubbelmord, den som sett hvilka förfärliga lidanden dessa kvinnor få genomgå, innan de dö, den kan icke önska annat än att, om möjlighet dertill gifves, man måtte vidtaga åtgärder för att förhindra, att det ifrågasvarande giftet blir så lätt åtkomligt.

Hvad tro nu herrarne, att denna kolossala ökning af antalet fosforförgiftningar i sjelfva verket betyder? Jo, den betyder naturligtvis, att detta ämne såsom fosterfördrifningsmedel, oaktadt det visserligen är ofantligt farligt för kvinnorna sjelfva, dock leder till det af dem åsyftade målet, detta mål, hvars uppnående de anse så viktigt, att de för detsammas vinnande underkasta sig den stora risk för dem sjelfva, användandet af medlet medför. De få visserligen äfven i dessa fall, då de lyckas i sitt brottsliga förehafvande utan att sjelfva sätta till lifvet, genomgå en svår sjukdom, men de underkasta sig detta därför att fosterfördrifningen är ett mål, hvars uppnående för dem är af så stor betydelse. Hade fosfor deremot den egenskapen, att den i *hvarje* fall dödade både fostret och modren, är det aldeles klart, att denna kategori af kvinnor icke vidare skulle använda densamma, ty den skulle ju då vara oduglig för det af dem afsedda ändamålet. Nu är fosfor åter ett fosterfördrifningsmedel, som visserligen är mycket farligt, och från läkaresynpunkt betraktadt — det gifves nemligen fall, då läkaren kan blifva tvingad att för räddande af moderns lif åstadkomma abort eller missfall — skulle det aldrig kunna sättas i fråga att för ändamålet använda ett dylikt, jag må säga barockt medel; men det är dock just detta medel, som trots dess farlighet användes af ifrågasvarande kvinnor, därför att de veta, att detsamma likväl i ett antal fall leder till det åsyftade målet.

Af hvad jag nu anført drager jag den slutsatsen, att fosterfördrifning är orsaken till den af mig omnämnda kolossala stegringen i antalet af fosforförgiftningar. Men herrarne kunna vara öfvertygade om, att de fall, i hvilka fosforförgiftning under tiden 1873—1892 genom medikolegal obduktion konstaterats såsom dödsorsak, utgöra allenast en del af de fosforförgiftningar, som under denna tid förekommit. I ytterligare ett ej ringa antal fall har säkerligen förloppet varit dödligt för såväl fostret som modern, ehuru man icke fått någon kannedom om dessa fall. Men ett stort antal förekomma aldeles visst, i hvilka

ett verkligt mord, nemligen fostermord, eger rum, ehuru mörderskans lif räddas, och alla dessa fall, mina herrar, komma aldrig till någon människas kännedom. Jag tror således, att vi här stå inför en verklig samhällsfara, och att användandet af fosfor i dessa fall skall allt mer och mer ökas, derom kunna vi vara fullt säkra.

Nu kan man visserligen säga, att detta förekommer blott i de större städerna. Ja, det är nog sant, att det är i dessa städer, som dylika förhållanden började visa sig, ty äfven i sådana afseenden som dessa stå städerna, liksom i så mycket annat, i fråga om både godt och ondt framför landsbygden, men tron mig, mina herrar, kunskapen om fosfors användbarhet för sagda ändamål sprides hastigt — detta visar sig både af statistiken och erfarenheten — och den skall snart vara spridd land och rike omkring.

Af hvad jag nu anfört är själfklart, att hvar och en, som i likhet med oss läkare sett dessa saker på nära håll, måste vara ytterst intresserad af att någonting om möjligt må göras för att råda bot för dessa ytterst sorgliga förhållanden. Frågan är då: kan målet uppnås på det nu föreslagna sättet? Ja, jag kan icke neka till att mig synas talande skäl vara anförda för att vi skola antaga utskottets förslag. Man skulle ju kunna säga, att mycket stora hinder af ekonomisk art ställa sig i vägen för detta. Men utskottet visar, att den fabrikation af fosfortändstickor, som för närvarande eger rum, hufvudsakligen är afsedd för export, och att så stor del deraf som 80 procent går till främmande länder. Derför kan man icke, om man vill vara rättvis, påstå, att någon svensk industri skulle undertryckas, om man vidtog åtgärder i den af utskottet anvisade riktningen, och man kan icke, synes mig, ens påstå, att den svenska fosfortändsticksindustrien derigenom skulle lida någon väsentligare skada.

Icke heller synes det mig ligga någon grund för allt det tal vi hafva hört derom, att, ifall man tager bort fosfortändstickorna, man skulle finna andra sätt för att förkorta sitt lif, utan allt detta förefaller mig vara idel betydelselöst snack. Ty, mina herrar, medelst användande af rep och revolver kan man icke fördrifva foster och, såsom jag förut visat, ske fosforförgiftningar icke för själfmordsändamål, utan de ske i ändamål att fördrifva foster och äro således verkliga mordförsök. Utskottet säger för att bemöta den invändningen, att, äfven om genom det föreslagna förbudet mot fosfortändstickor tillgången på fosfor skulle förminska, man derigenom endast skulle bereda andra gifter så mycket större afgang, att ett godkännande häraf skulle innebära ett förnekande af de grundsatser, som gjort sig gällande, då man har lagstiftat emot andra gifter. Bättre hade dock varit, om utskottet sagt, att i fall man lagstiftar emot fosfor, behöfver man icke vara rädd för att man i stället skall använda något annat gift, ty det finnes icke något annat gift, som har fosfors egenskaper för nämnda ändamål, åtminstone icke något, som ens tillnärmelsevis är så lätt tillgängligt och af en hvar kan erhållas för så billigt pris, på samma gång som det är så ytterligt farligt.

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

Till hvad jag förut sagt derom, att jag från ekonomisk synpunkt icke kan finna något skäl mot bifall till hvad som föreslås i klämman af utskottets betänkande, vill jag endast tillägga, att från ekonomisk synpunkt å priori äfven finnas ett skäl, som talar emot fosfortändstickorna och till förmån för säkerhetständstickorna, nemligen att de senare äro mindre eldfarliga, ty, fastän detta icke kan statistiskt nu bevisas, torde det dock vara alldeles klart att fosfortändstickor genom sin eldfarlighet böra förorsaka flere eldsvådor än säkerhetständstickor. På de skäl jag nu anfört ber jag att få hemställa, att kammaren måtte antaga utskottets förslag.

Herr Nilson från Lidköping: Herr grefve och talman! Jag skall endast be att få tillägga några få ord till hvad som förut blifvit sagdt. Motionärens förslag skulle uppenbarligen leda till en nästan fullständig strypning af en stor och viktig industri i vårt land. Derom har dess bättre utskottet icke velat vara med, utan framlagt ett i ganska väsentlig grad modifieradt förslag, hvarför jag ej tror att man behöfver hysa någon fruktan för att genom dess antagande tändstickstillverkningen skall alltför mycket gå tillbaka. Men den skulle likväl äfven i detta fall lida icke så oväsentligt afbräck, ty denna näring drivres icke, åtminstone icke öfver allt i vårt land, med så lysande framgång, att den tål vid ens en obetydlig minskning i den derpå uppkommande vinsten. Jag erkänner fullkomligt det behjertansvärda i hvad den siste talaren anförde och anser, äfven jag, att det vore lyckligt, om man kunde finna någon praktisk utväg att förebygga de olyckor, hvilka han så bjert framhållit. Men jag tror dock, att man icke skulle vinna detta mål genom antagande af utskottets förslag, utan skall man ernå hvad talaren på stockholmsbänken önskade, vet jag icke något annat medel än att helt och hållet förbjuda all tillverkning af fosfortändstickor. Ty så länge sådana få tillverkas inom landet, läser icke kunna förebyggas, att man ganska lätt, om också icke lika lätt som nu, kan komma åt denna vara. Och blir varan af lagstiftningen förklarad såsom gift och sålunda likställd med arsenik och dylikt, så uppstår också en stark frestelse för arbetarne i fabrikerna att snatta undan dessa tändstickor och i smyg sälja dem. För fabrikanterna läser det icke blifva möjligt att förebygga sådant snatteri, ty att under tillverkningen smussla undan ett större eller mindre antal tändsticksbundtar kan icke falla sig svårt. På så sätt skulle denna vara i allt fall litet hvarstädes blifva lätt åtkomlig.

För öfrigt må jag säga, att det ligger mig mycket emot att på det sättet lagstifta om en vara, som man anser skadlig, att man förbjuder dess tillverkning för försäljning inom landet, men tillåter tillverkningen af huru stora quantiteter som helst för utförsel till andra länder. Sådant tager sig icke rätt bra ut i lagstiftningen. Jag vet icke att något liknande förekommit på andra håll, utom i Tyskland, der, såsom jag hört uppgifvas, tillverkningen af giftiga tapeter skall vara förbjuden för försäljning inom landet, men icke för export, och

jag tror, att vi i vårt land fått i stor mängd mottaga sådana tapeter från Tyskland, hvilka der tillverkas uteslutande för oss och andra främmande länder, men hvilka tyskarne sjelfva icke få använda.

Jag kunde nog hafva åtskilligt mera att anföra, men jag skall inskränka mig till hvad jag nu sagt. I likhet med den ärade talaren på skånebanken tror jag, att vi ha något för stor benägenhet att reglementera om likt och oliket och att detta snart hotar att öfvergå till en sjukdom, som behöfver motarbetas.

Kunde jag öfvertygas om att något godt verkligen skulle vinnas genom utskottets förslag, skulle jag icke motsätta mig detsamma, men nu tror jag icke, att den fara, som här har blifvit framhållen, skall på det föreslagna sättet aflägnas, och därför yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Herr Lundell: I anledning af hvad från stockholmsbanken yttrades derom, att det hufvudsakligen skulle vara i städerna man hade erfarenhet af fosforförgiftningar, vill jag nämna, att sådana, åtminstone i den ort jag tillhör, hafva spridt sig äfven till landsbygden, och i en grannförsamling inträffade i fjol två fall af sådan förgiftning med dödlig utgång. Ett stort antal af dessa fall på landsbygden får man naturligtvis aldrig reda på, nemligen alla de fall, der qvinnan icke affider. Sådana fall får man kanske lättare reda på i de större städerna. För öfrigt vill jag, med anledning deraf att man föreslagit att tillverkning för export skulle vara tillåten, framhålla, att det icke är samma förhållande med denna vara, som med t. ex. giftiga tapeter. Dessa senare kunna nemligen icke af någon användas annat än för skadliga ändamål. Likaså kan man med rätta klandra Amerika, därför att derstädes afyttrandet af trikinhaltigt fläsk endast är förbjudet hvad angår försäljningen inom landet, men icke för export; detta fläsk kan ju heller icke vara afsedt att användas till annat än födoämne. Men vid export af fosfortändstickor behöfver man ju alldeles icke afse något skadligt ändamål, då ju dessa tändstickor i allmänhet endast användas för nyttiga ändamål. Det gäller ju här alldeles detsamma som i afseende på exporten af t. ex. knifvar; sådana utföras ju heller icke i afsigt att någon med dem skall beröfva sig lifvet eller skada och förderfva sig, utan i afsigt att de skola användas till nyttiga ändamål. Kommer man i främmande länder till den erfarenhet, att fosfortändstickorna användas till förgiftningar, så står det ju äfven för dessa länder fritt att stifta sådana lagar, som förhindra detta.

Jag tror, att om man jemför å ena sidan de skadliga följderna af dessa tändstickors försäljning och å andra de ekonomiska fördelar, densamma medför, jemförelsen icke skall tala till förmån för denna varas försäljning. Jag tror visserligen icke, att man genom att förbjuda dessa tändstickor skulle kunna förebygga alla de 70 å 80 fall af fosforförgiftning med dödlig utgång, som, enligt hvad statistiken nu visar oss, hvarje år förekomma. Men kanske vi skulle kunna förhindra

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*
(Forts.)

Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.
(Forts.)

åtminstone 40 af dem eller låt vara blott hälften af detta antal och äfven härmed vore mycket vunnet.

Hvad vidare angår de ekonomiska svårigheter, som skulle vållas genom de här föreslagna åtgärderna, så måste dessa anses såsom försvinnande små. Det är nemligen endast 20 procent af fosfortändstickorna, som användas inom landet, och man har ingen anledning att förmoda att exporten deraf skulle minskas, om man vidtog de af utskottet åsyftade åtgärderna. Vidare skulle naturligen afsättningen af säkerhetständstickor inom landet ökas, i fall fosfortändstickorna förbjödes, och för fabrikanterna skulle jemväl i följd häraf icke uppstå någon förlust om den föreslagna anordningen blefve genomförd.

Då vi ju redan förut hafva en giftstadga, vore det heller icke något nytt i lagstiftningsväg, om man nu skulle förbjuda ytterligare ett gift. Jag tror icke, att någon af herrarne skulle vilja gå tillbaka till frigifvande af handeln med en mängd andra gifter, t. ex. af handeln med arsenik, och likväl ske icke på långt när så många förgiftningar med arsenik som med fosfor, och dessa fosforförgiftningar sprida sig allt mer och mer både i städerna och på landsbygden.

På grund af hvad jag nu anfört tror jag, att, huru man än ser saken, det är skäl att i lagstiftningsväg göra något för att förhindra de skadliga verkningar af handeln med fosfor, som nu göra sig gällande, och göra slut på ett tillstånd, som gör att man nu i nästan hvarje stuga i landet har tillgång till ett af de farligaste gifter, och ett gift som är så mycket farligare, som, då detsamma användes, i regeln icke endast den persons lif, som använder detsamma, utan äfven ett annat lif går förloradt.

Herr talman, jag yrkar bitall till utskottets förslag.

Herr *Petersson* i Boestad instämde med herr *Lundell*.

Herr *Henricson* i Karlslund: Herr talman! På de skäl, som af talaren på stockholmsbänken anfördes, och med kännedom om de många fall af fosforförgiftningar, som under de senare åren inträffat inom den ort jag tillhör, samt med kännedom dessutom om den upp»fattning, som i allmänhet gör sig gällande om dessa tändstickors användbarhet för det ändamål, denne talare angaf, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag. Vidare vågar jag påstå att, såvidt jag erfarit, det icke är någon ekonomisk fördel att använda dessa tändstickor för det ändamål, hvartill de äro afsedda. Skall nemligen en tjänare gå till någon plats och der använda sådana tändstickor, så tager han med sig några stycken i handen, och när han sedan kommer till platsen, ritar han eld på en sticka och de öfriga få ligga kvar der. På detta sätt går det åt 3 à 4 gånger så många stickor, som om man använde säkerhetständstickor, då allenast en sådan komme att förfaras. Vidare vet man, att då sådana tändstickor blifva kvarliggande t. ex. i ladugårdar, der en mängd lätt antändbara ämnen finnas, eldsolyckor deraf lätt kunna föräledas.

På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wallis: Jag skall be att få tillägga några ord om anledningen, hvarför ett försäljningsförbud icke skulle åstadkomma någon nämnvärd ekonomisk förlust för den svenska fosfortändstickindustrien. Det förhåller sig nemligen så, att vid de fabriker, vid hvilka fosfortändstickor tillverkas, och hvilka sysselsätta mer än två tusen arbetare, bedrifves tillverkningen hufvudsakligen för export, i det att ungefär 80 procent af hela tillverkningen går till utlandet. Men, säger man, är det nu icke i högsta grad otillständigt att till utlandet exportera varor, som äro så farliga, att vi sjelfva icke vilja hafva dem? Se vi på *hvert* vi exportera dessa tändstickor, så är det framför allt till Stor-Britannien och Amerikas Förenta stater, åtminstone tyckes detta framgå af utskottets betänkande. Tro herrarne verkligen, att människorna i dessa länder icke i afseende å helsovårdsfrågor kunna taga vara på sig sjelfva? Man kan vara förvissad om, att de i detta fall äro minst lika långt komna som vi och säkerligen mycket längre. Att de icke hittills lidit af fosfortändstickornas giftiga egenskaper så mycket som vi, det beror framför allt derpå, att kunskapen om detta gifts beskaffenhet der icke är så allmänt spridd som hos oss; och gestalta sig i detta hänseende en gång förhållandena i dessa länder likadana som de nu gestalta sig hos oss, kunna vi vara förvissade om, att de skola taga lika kraftiga mått och steg som nu hos oss föreslagits, och det kan icke råda det ringaste tvifvel om att de i framtiden tvingas att göra det, om de vilja skydda sig för faran. Detta förhållande, att fosfortändstickorna ej i dessa länder nu hafva någon betydelse som allmänt användt gift, är alls icke märkvärdigt, ty ännu för 25 à 30 år sedan var frågan icke heller här i landet af aktuellt intresse. Den tiden inträffade kanske 5 eller 10 dödsfall om året på grund af fosforförgiftning mot 100 nu för tiden, ty dödsfallen hafva på denna korta tid minst tiodubblats. I den omständigheten, att vi äfven framdeles skulle komma att exportera varan, synes mig alltså icke ligga något skäl för att icke antaga utskottets hemställan.

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.
(Forts.)*

Herr Petersson i Runtorp: Herr talman! De stora olägenheter, som man påstått, att dessa fosfortändstickor skulle medföra, har jag icke reda på i vidare mån, än att jag hört och läst i tidningarne, att man kan göra sig skada med dem, men detta tror jag icke man kan förekomma med de af utskottet förordade åtgärderna, utan då måste man föreskrifva, att sådana tändstickor alls icke få tillverkas. Det är dock en aktningvärd industri, det här gäller, och som jag redan förut sagt, så länge dessa tändstickor finnas, tror jag icke, att man kan förekomma missbruk af desamma. Hvad nu särskildt beträffar deras eldfarlighet, har jag en alldeles motsatt åsigt mot en föregående talare. Jag tror nemligen, att de s. k. säkerhetständstickorna äro mera eldfarliga. Dessa åstadkomma nemligen en smäll och lysa hastigt till, när de antändas, och det tycka små

*Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

barn em och de stryka därför eld på den ena stickan efter den andra och kasta dem ifrån sig. Jag har sjelf påträffat flere, som varit ute och handskats med säkerhetständstickor på detta sätt blott för deras höga nöjes skull.

Jag för min del tycker åtminstone icke, att det är skäl att besvära Kongl. Maj:t med någon skrifvelse i detta fall. Jag tycker för öfrigt, att denna Riksdag särskildt varit mer än vanligt frikostig med skrivelser till Kongl. Maj:t, och när man har någon verklig anledning dertill, så är ju derom intet att säga, men att på detta sätt komma med skrivelser om både likt och oliket tycker jag är öfverflödigt, och därför anhåller jag också om afslag å utskottets förslag.

Herr Nyström: Herr talman! Den af en talare på stockholmsbänken upprullade tafla är visserligen mycket afskräckande, men ser jag på den af utskottet å sid. 13 framlagda tablå, så finner jag, att ändamålet med eller orsaken till fosforförgiftningarna under 20 års tid varit fosterfördrifning i 616 fall. Detta betyder efter mitt sätt att läsa, att under hvarje år i medeltal förekommit 32 sådana fall. Jag kan icke förstå, att en så obetydlig siffra skulle kunna berättiga en dylik genomgripande förändring i en så stor industri och, hvad som kanske är minst lika viktigt, för en mycket stor konsumentkrets. Den ärade talaren från Lidköping har behandlat frågan om den lagstiftning, som afses i den föreslagna skrifvelsen, från industriens synpunkt, och det synes mig, som om han icke har så alldeles orätt i de betänkligheter, som han i detta afseende framställt mot förslaget.

Men man har alldeles glömt konsumenterna, man har alldeles glömt den stora del af vårt folk, som alldeles icke begagnar några andra tändstickor än just dessa fosforstickor. Och den, som i likhet med mig får lefva rätt mycket tillsammans med vårt folk i skogarne, aflägsset från fasta bostäder, förvånar sig öfver, huruledes icke en enda säkerhetständsticka förekommer bland dessa arbetare, ty de använda uteslutande fosfortändstickor. Och anledningen dertill är mycket lätt att finna. Deras bostad är nemligen sådan, att luften derstädes blir både varm och fuktig, och det synes ju af utskottets utredning, att anledningen, hvarför åtminstone de södra länderna icke använda annat än fosforstickor, är just den, att några andra stickor icke duga i dessa länders klimat, som är både varmt och fuktigt. Nu är visserligen icke det klimat, i hvilket dessa arbetare vistas, af naturen varmt och fuktigt, utan det är kanske tvärtom. Men när arbetarne komma in i sina bostäder, der det verkligen är i mycket hög grad både varmt och fuktigt, kunna de ej umbära dessa fosforstickor, och skulle man förbjuda dem att använda sådana stickor, så skulle de sannolikt bli nödsakade att hafva den eviga elden brinnande på sina små eldstäder. De skulle nemligen icke kunna på annat sätt taga sig fram, ty säkerhetständstickorna skulle mycket snart bli oanvändbara. Dessutom är förhållandet, att vårt folk, som använder dessa stickor, har ett alldeles särskildt sätt att draga eld på dem, ty de ha tändstickorna liggande

i västfickan och stryka eld på dem vanligen mot armen eller någon annan del af kroppen. Det är hela apparaten. Ja, det är ej svårt att förstå, huru lätt det är att på detta sätt få eld, mot att t. ex. lemna tömmarna ifrån sig eller lägga ned verktygen, sedan taga upp asken och draga eld på stickan samt derpå lägga in asken igen. Det kunna ju herrarne lätt förstå.

Angående förbud mot tillverkning af fosfortändstickor.
(Forts.)

Man får därför ej glömma, att dessa tändsticksfabriker ha en ofantligt stor konsumentkrets i vårt eget land, och att konsumenterna tillhöra det slags folk, som säkerligen icke utan stor svårighet skulle förmås att lämpa sina lefnadsvanor efter sådana föreskrifter som dem, som här äro ifrågasatta. Jag vill därför, oaktadt jag villigt erkänner, att den sorgliga målning af brott och elände, som för oss här har upprullats, är värd allt vårt behjertande, dock för min del yrka afslag å atskottets hemställan.

Herr Lasse Jönsson: Hvad beträffar talaren på stockholmsbänken, så påstod han, att det ej skulle vara så farligt för producenterna, om lagen ginge igenom, ty de kunde få lika stor omsättning ändå, emedan man ju ej skulle förbjuda export af varan. Man skulle då kunnat tro, att han dermed afsåge en export till Söderhafsoarne eller något annat land, der okunnigt folk finnes, som ej alls kunde sjelfva bedöma eller uppskatta varan. Men när han sade, att man skulle kunna exportera varan till England eller Amerika, vågar jag betvifla det, och tror, att de ej skulle köpa en vara, som vi sjelfva så mycket förakta, att vi ej tillåta dess förbrukning inom landet. Det kunna herrarne väl förstå, att de ej komma att köpa en sådan vara. Ty huru skulle vi sjelfva göra, om t. ex. engelsmännen anmodade oss att köpa en vara, som vi visste vara förbjuden i England? Tro herrarne, att den skulle vinna någon afsättning här? Jag åtminstone tror ej, att detta skulle bli förhållandet, och den förespeglingen, att fabriksrörelsen genom ett dylikt förbud ej skulle komma att lida något, håller således ej streck.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr friherre von Schwerin: Efter de utmärkta anföranden, som vi hört, särskildt från stockholmsbänken, kan det synas alldeles onödigt att vidare yttra sig, men jag tager mig dock friheten att göra det, emedan jag är motionär i frågan. Dertill har jag uppmanats af en mångfald läkare, såväl inom som utom Skåne, och jag skulle eljest icke hafva kommit fram med denna motion, då jag vet, att det råder mycket stora antipatier mot ett förslag i denna riktning och att liknande motioner förut flera gånger afslagits. Men, som sagdt, många läkare inom skilda delar af vårt land ha uppmanat mig att väcka motionen i fråga, och tillika förklarat, hvad som äfven i dag här framhållits, att den stora allmänheten icke har en aning om, huru ofta detta gift missbrukas eller åtminstone försök dertill för det omtalade ändamålet göras. Derför är det högst få fall af de fosforförgiftningar, hvilka i

Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.

(Forts.)

verkligheten förekomma, som komma till allmänhetens kännedom, ty så fort förgiftningen icke föranleder dödsfall, blir den okänd, om icke för annat, så därför, att den läkare, som blifvit anlitad af anhöriga, af sin embetspligt är förbjuden att yppa något.

Jag har begärt ordet för att söka gendrifva ett par påståenden, som här blifvit gjorda. Särskildt talaren från Lidköping har sagt, att så länge varans tillverkning vore tillåten i Sverige, skulle den spridas genom smuggling i hela landet. Detta tror jag, mine herrar, vara fullkomligt misstag. Först och främst är denna artikel en skrymmande vara, och vidare har den den egenskap att genast förråda sig. Man behöfver blott komma in i en kryddbod eller landthandel, der fosfortändstickor finnas, så röja sig dessa genast genom sin lukt.

Fosfortändstickorna äro därför en vara, som, om den skulle transporterats i smyg på jernvägarne, genast skulle förråda sig — att en arbetare kan taga undan ett eller annat paket och gifva det åt sina grannar, är möjligt, men det betyder ej något — till följd hvaraf en smuggling öfver hela landet är absolut omöjlig.

Det har vidare framhållits, att arbetarne i Norrland icke skulle kunna använda andra stickor än fosforstickor. Jag vill icke bestrida, att förhållandet verkligen är sådant, men mig förefaller detta besynnerligt, då man vet — herrarne kunna sjelfva läsa det i utskottets utredning — att i Finland fosfortändstickor varit förbjudna i 20 år både med hänsyn till tillverkning och försäljning. Finland ligger ju på samma breddgrad som Norrland och till och med litet högre, och har man i 20 år kunnat undvara fosforstickor i Finland, så bör man äfven kunna det i Norrland. När man vidare vet, att äfven i vårt grannland Danmark, der klimatet också är i hög grad fuktigt, tillverkning och införsel af dessa stickor i 20 år varit förbjudna, så borde vi äfven utan saknad kunna afvara dem i Sverige.

Ett hufvudskäl för bifall till förslaget är enligt min tanke, att, då vi ha en så sträng giftstadga, att den hindrar oss att utan särskildt recept af läkare erhålla ett så ofarligt medel som t. ex. ett antifebrin-pulver, som dock ej kan taga lifvet af någon människa, annat än om det användes i stora quantiteter, man blott behöfver gå i hvilken landthandel eller hvilken butik som helst för att utan kontroll erhålla huru stor mängd af detta gift, man önskar. Detta är ju abnormt.

Det finnes för öfrigt många varor, som äro underkastade inskränkingar i flera afseenden, t. ex. dynamit, krut, sprit och andra saker, som icke få försäljas på hvilket sätt som helst, utan äro underkastade stränga stadganden, men *fosfor*, som dock är ett af de allra värsta gift, vi ha, och är det enda, som kan användas för det afsedda ändamålet, är ej underkastad några dylika inskränkingar. Vilja människor dränka sig eller skära halsen af sig, kan man ej hindra detta, men man kan åtminstone hindra folk från att använda dessa gifter till fosterfördrifning, som i så ohyggelig grad tilltagit under senare åren. Om herrarne kände de tre sista årens statistik, hvilken ej finnes i utskottets betänkande, skulle herrarne kunna se, i hvilken förfärande grad detta

missbruk tilltagit. Det är möjligt, att en och annan ändock skulle kunna vara tveksam, men jag åtminstone måste tro, hvad ett tjugutal läkare för mig intygat. Och då det för öfrigt här blott är fråga om att låta Kongl. Maj:t verkställa en utredning, tycker jag, att hvar och en kan vara med derom.

Angående förbud mot tillverkning af fosfortändstickor.

(Forts.)

Här har många gånger talats om att vi ej böra skrifva till Kongl. Maj:t i onödan. Det tycker äfven jag. Men hade Riksdagen aldrig skrifvit till Kongl. Maj:t mer i onödan, än förhållandet skulle blifva nu, kunde vi vara nöjda, ty en sådan skrifvelse afser dock att skydda hundratals lif samt motarbeta den förfärliga demoralisation, som ty värr börjat sprida sig äfven på landsbygden. Jag syftar dermed på de tallösa fosforförgiftningsfall, som egt rum på de senare åren, samt de ännu tallösare fall, som aldrig kommit till allmänhetens kännedom.

Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Häruti instämde herrar *Zetterstrand* och *Olsson* i Ornakärr.

Herr Lundell: Det yttrades af en af mina grannar här, att man ej skall besvara Kongl. Maj:t med skrivelser i onödan. Vi hafva ju dock nyss beslutat att aflåta en skrifvelse för att hindra, att djuren plågas vid slagt. Jag undrar då, om det ej vore skäl att sätta lika högt värde på människorna som på djuren och därför äfven i detta fall skrifva till Kongl. Maj:t för att derigenom förhindra att människor plågas.

Jag tror icke, att det är så farligt med det der talet om att det i skogarne på sina ställen är så fuktigt och varmt, att man ej skulle kunna begagna säkerhetständstickor. Jag har i mina ladugårdar förbjudit användningen af fosfortändstickor och lemnar blott ut säkerhetständstickor till folket just af hänsyn till den eldfara, som fosfortändstickorna medföra. Jag har aldrig häri funnit några olägenheter, ty man får eld lika lätt med säkerhetständstickor som med fosfortändstickorna.

Jag skall vidare, beträffande den ekonomiska sidan af frågan, be att få erinra kammarens ledamöter, att blott 20 % af fosfortändstickstillverkningen användas inom landet, medan 80 % deraf gå till utlandet, och användningen af fosfortändstickor är således icke i Sverige något så allmänt behof, som man här velat frambålla. Jag tror således icke, att den ekonomiska sidan af frågan spelar någon roll — lika litet som jag tror på talet om svårigheten att använda säkerhetständstickor.

I följd af dessa förhållanden, och då man genom ett förbud mot försäljning af fosfortändstickor inom landet kan rädda 40 eller 50 människolif och hindra ett eller annat hundratal fosterfördrifningar om året, tror jag, att man har fullt tillräckliga skäl för att göra denna inskränkning i varans försäljning.

Herr friherre von Schwerin: Jag ber kammaren ursäktas, att jag ännu en gång besvarar kammaren, men jag skall blifva helt kort. Jag

Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.

(Forts.)

yrkade nemligen nyss bifall till min *motion*, då jag naturligtvis menade: bifall till *utskottets hemställan*.

Herr Larsson från Upsala: Mine herrar! Den innehållsrika diskussion, som här förts, manar mig naturligtvis att göra mittanförande så kort som möjligt, och jag skall därför söka att ej gå in på alla detaljer af det vidsträckta område, som kan fattas inom ramen för denna fråga.

En talare på gefleborgsbänken, som nyss hade ordet, sade, att det ju ej vore så farligt, då icke mer än 30 personer om året gå under på det antydda sättet. Jag vill nu icke fästa mig vid den omständigheten, att det vanligen härvidlag är dubbelmord, som begås, men jag vill deremot såsom exempel på, i hvilken progression detta onda växer, påpeka, att det år 1874 förekom blott 7 fall, men år 1891 100 fall af fosforförgiftning. Det är denna hemska progression egentligen, som utgör faran.

Den ekonomiska sidan af saken vill jag belysa dermed, att i hvilken bod jag vill gå in och fråga: »hvad kostar en bundt tändstickor» eller: »hvad kostar en ask tändstickor», så blir svaret i båda fallen ett öre, och prisskilnaden är således ingen.

I afseende å fabrikationen är det ådagalagdt, att det är 74 % af tillverkningen, som exporteras och 26 %, som försäljas inom landet. Den största fabriken, nemligen »Vulcan», exporterar 92 % och släpper ut inom landet blott 8 % af tillverkningen. Således har denna fråga ingen betydelse för fabriken.

Hvad vidare beträffar det, som af en talare å gefleborgsbänken anfördes, att man i skogarne ej skulle kunna använda annat än fosfortändstickor, så må det vara hans erfarenhet, men jag har en motsatt erfarenhet. Jag har aldrig någonsin haft olägenheter af säkerhetständstickorna. Det skälet, är jag rädd, är ej af någon vigt.

Mycket annat vore att säga, men jag vill ej trötta kammaren, utan anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Utskottet har så väl utredt denna fråga, att jag känt mig tveksam, om jag skulle våga yrka afslag å utskottets hemställan. Men då jag är representant för en ort, inom hvilken den största af dessa fabriker är belägen, och utskottet till stor del hemtat sina uppgifter från den fabriken, samt dessa uppgifter gå ut på, att den fabriken åtminstone ej finner med sin fördel förenligt, att försäljningen af dess fabrikat förbjudes inom landet, anser jag mig ega goda skäl att yrka afslag äfven å denna del af motionen och utskottets hemställan.

Extra provincialläkaren i det distrikt, der fabriken ligger, och som tillika är fabriken läkare, har lemnat ett utlåtande i frågan, som är ordagrant intaget i utskottets utlåtande. Sedan han berättat, att det är så väl sörjdt för fabriken arbetares helsa, att dervid ej är något öfrigt att önska, och påpekat, att det finnes andra fabrikationer, som

äro lika helsofarliga som denna, säger han, att »för honom synes ett förbud mot tillverkning af fosfortändstickor ur hälsovårdssynpunkt såsom något orimligt». Och sedan fortsätter samme läkare och säger: »Kommer så härtill, att ett sådant förbud skulle gifva en svår stöt åt en blomstrande industri, till men för vårt land och till olycka och ekonomisk ruin för tusentals personer, under det att den vunna fördelen skulle representeras af några temligen ofarliga sjukdomsfall mindre, tror jag mig hafva visat, att ett förbud mot fosfortändsticksfabrikation ej har sitt berättigande eller är behöfligt hvarken från humanitetens eller hygienens synpunkt, men deremot inom det sociala och ekonomiska området skulle verka till oberäknelig skada».

Angående förbud mot tillverkning af fosfortändstickor.

(Forts.)

Detta är ordagrant hans utlåtande i den delen. På den grund tror jag mig hafva fullt fog för att yrka afslag å utskottets hemställan. När jag bor i närheten af denna storartade fabrik och ser, huru densamma uppyrkt hela sambället rundt omkring på ett vidsträckt område, är det för mig omöjligt att våga med min röst bidraga till, att denna fabrik i någon mån hämmas i dess verksamhet.

Nu säges visserligen, att fabrikationen af fosfortändstickor blott i ringa mån afsättes inom landet. Men ser man efter, så gäller det dock här 8 procent af tillverkningen, och vid andra fabriker icke mindre än 26 procent, som säljas inom landet. Det är väl då en ganska stor del af fabrikationen, som skulle beröfvas sin marknad. När man så vet, att den fabrik, jag nämnde, sysselsätter ej mindre än 1,500 arbetare, så är det ej gerna möjligt, att man vågar sig på att taga brödet från någon af dessa, utan man vill gerna, att denna industri fortfarande skall blomstra och bära sig lika väl som hittills.

Jag vill ej vidare upptaga tiden med att framdraga flera exempel ur utskottets betänkande, utan tror mig hafva anfört nog för att yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Henricson i Karlslund: Motståndarne mot utskottets förslag hafva anfört såsom skäl för afslag, att man bör skydda fabrikena; det tyckes vara hufvudskälet. Vi, som yrka bifall till utskottets förslag, vilja skydda människors lif. Jag hemställer till herrarnes bepröfvande, hvilketdera är mera värdt att skydda.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Fjällbäck: Emot herr Persson i Stallerhult skall jag be att få påpeka, att hela det yttrande af den der läkaren, som han framdrog, var vänt emot ett förbud för *tillverkning* af sådana tändstickor, hvarom här är fråga, men icke emot ett förbud för deras användande inom landet.

För öfrigt spela icke dessa 8 procent af tillverkningen någon rol för fabriken, såsom han trodde, ty om ej dessa 8 procent fosfortändstickor få tillverkas, så kommer ju ej derigenom konsumtionen af tändstickor inom landet att minskas, utan konsumtionen af det andra slaget

Angående
förbud mot
tillverkning
af fosfortänd-
stickor.
(Forts.)

tändstickor kommer att ökas lika mycket i stället. Jag kan ej förstå, huru man ur fabriken synpunkt kan göra motstånd härvidlag.

Hvad för öfrigt angår den af herr Persson åsyftade fabriken, så förtjenar den närmare en half million kronor om året, och då tror jag verkligen ej, att dessa 8 procent af tillverkningen skulle kunna verka derhän, att dess arbetare förlora något eller komma i nöd.

Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Herr Lasse Jönsson: Det var en talare på östgötabänken, som sade, att vi endast sträfvade för fabriksinrättningarnas upprätthållande och icke för folkets intressen. Jag försäkrar, att jag känner folk i min hemtrakt, som skulle känna sig mycket kränkta, om denna förändring komme till stånd, dels genom att varan blifver fördyrad, dels af samma orsak som talaren på geflebanken, ty den stora mängd fiskarebefolkning och sjömän, som finnes i min ort, anser säkerhetständstickorna alldeles olämpliga. Man skall ej der kunna finna en enda, som begagnar säkerhetständstickor, utan uteslutande dessa fosfortändstickor.

Jag yrkar afslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott hemställt i förevarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motion.

Röstsedlarne uppräknades, hvar efter annan, och visade 86 ja mot 74 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 13.

Ordet lemnades härefter till

Herr vice talmannen Östberg, som yttrade: Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att lagutskottets utlåtanden från och med n:o 42 till och med n:o 52, hvilka i dag bordlagts för andra gången, skola förekomma till afgörande vid det plenum, som kommer att hållas torsdagen näst efter påsk.

Den af herr vice talmannen sålunda gjorda hemställan bifölls af kammaren.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>C. A. Carlsson</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 1			
				instundande april,
» <i>P. G. E. Poignant</i>	»	9	»	» 1
» <i>P. Nilsson</i> i Tönnersa	»	6	»	» 4
» <i>E. A. Zotterman</i>	»	8	»	» 1
» <i>G. Elowson</i>	»	5	»	» 4
» <i>A. H. Hammarskjöld</i>	»	5	»	» 28 d:s
» <i>S. Arnoldsson</i>	»	11	»	» 28 »
» <i>C. G. Bäckgren</i>	»	10	»	» 30 »
» <i>J. E. Jansson</i> i Taberg	»	10	»	» 30 »
» <i>K. E. Holmgren</i>	»	10	»	» 30 »
» <i>Ivar Månsson</i>	»	10	»	» 30 »
» <i>P. A. J. Högstedt</i> i Hanåsa	»	10	»	» 30 »
» <i>C. F. Petersson</i> i Dänningelanda	»	8	»	» 31 »
» <i>A. Natt och Dag</i>	»	10	»	» 31 »
» <i>G. Anderson</i> i Himmelsby	»	12	»	» 30 »
» <i>P. Larsson</i> i Fole	»	12	»	» 30 »
» <i>N. Jönsson</i> i Gammalstorp	»	10	»	» 30 »
» <i>N. Nilsson</i> i Skärhus	»	10	»	» 30 »
» <i>C. J. Jakobson</i>	»	10	»	» 30 »
» <i>J. Andersson</i> i Lysvik	»	14	»	» 29 »
» <i>O. Walter</i>	»	11	»	» 31 »
» <i>J. Bromée</i>	»	12	»	» 30 »
» <i>E. Nilsson</i> i Kattleberg	»	12	»	» 29 »
» <i>O. Erickson</i> i Bjersby	»	10	»	» 30 »
» <i>O. G. Erikson</i> i Odensvi	»	9	»	» 29 »
» <i>K. A. Kihlberg</i>	»	10	»	» 30 »
» <i>C. J. Hammarström</i>	»	10	»	» 30 »
» <i>G. Jansson</i> i Krakerud	»	10	»	» 30 »
» <i>J. Andersson</i> i Ölsund	»	14	»	» 28 »

Herr <i>A. Göransson</i>	under 11 dagar fr. o. m. den 29 d:s
» <i>Ollas A. Ericsson</i>	» 10 » » » 30 »
» <i>Back Per Ersson</i>	» 12 » » » 28 »
» <i>C. F. Wallbom</i>	» 10 » » » 28 »
» friherre <i>W. von Schwerin</i>	» 10 » » » 30 »
» <i>A. P. Gustafsson</i> i Sjögestad	» 11 » » » 28 »
» <i>E. Eriksson</i> i Qväcklingen	» 12 » » » 30 »
» <i>H. Henriksson</i> från Laholm	» 12 » » » 28 »
» <i>P. Andreasson</i>	» 12 » » » 30 »
och <i>P. Pehrson</i> i Törneryd	» 9 » » » 31 ».

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående portoförhöjning för skrymmande småpaket och tilläggsporto för ofrankerade dylika paket; och

n:o 18, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 5:te punkten af bevillningsutskottets betänkande n:o 13, angående vissa delar af tullbevillningen;

lagutskottets utlåtande n:o 53, i anledning af väckt motion angående ändring af 107 § utsökningslagen;

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af 15 § i stadgan för rikets allmänna läroverk; och

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 16, i anledning af väckt motion om meddelande af nya bestämmelser angående utfölvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,8 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Rättelse

i Andra Kammarens Protokoll n:o 17.

Sid. 48, rad 9 uppfifrån *står*: Finnes

läs: Funnes
